РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 10
№ 5 (59)

Вересень – жовтень 2025 р.

DOI 10.53672/ej.5.2025

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2025. Том 10, № 5 (59)

Вересень–жовтень 2025 року

Київ · 2025
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.5.2025
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2025. Т. 10, № 5 (59) (вересень–жовтень 2025 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2025. — 74 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Авторські права на матеріали належать їхнім авторам. Матеріали журналу поширюються на умовах ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства 4.0 Міжнародна» (CC BY 4.0), крім першоджерел рефератів і передрукованих матеріалів, права на які належать їхнім правовласникам.

Редакційні правки, скорочення та зміна назви матеріалу погоджуються з автором до публікації

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

Номер оновлено 06.11.2026: замінено матеріал розділу 3.

© Автори матеріалів, 2025
© Видавник Назаров О. А., 2025

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р., поліграфолог, правознавець. ORCID 0000-0002-3427-1162

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; напрям наукових робіт — психологічні науки. ORCID 0000-0002-8789-278X

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри права факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; напрям наукових робіт — юридичні науки. ORCID 0000-0002-8748-6431

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — фахівець факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, ад'юнкт зі спеціальності 19.00.06 — юридична психологія, здобувач наукового ступеня доктора філософії у галузі юридичної психології. ORCID 0000-0002-6113-7778

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор, завідувачка кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія», полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-7348-4876

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, поліграфолог, заслужений юрист України. ORCID 0000-0002-6135-9952

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, поліграфолог, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-4962-0975

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор, проректор Міжнародного університету, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0002-9163-0555

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік (дійсний член) Академії економічних наук України, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету. ORCID 0000-0001-8321-3199

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу, працювала тривалий час на посадах голови секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним експертом лабораторії криміналістичних експертиз Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» до 2016 р., стаж експертної роботи з 1978 р. ORCID 0000-0002-0166-4437

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент, підполковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-3814-4037

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, офіцер запасу СБ України. ORCID 0009-0004-5206-5065

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-6547-2621

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент, завідувачка кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0002-0384-4829

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент, керівник ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт за спеціальностями 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності» та 12.2 «Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого власнику транспортного засобу», суб'єкт оцінки майна та майнових прав, полковник ЗСУ у відставці. ORCID 0000-0003-2394-0225

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. ORCID 0000-0002-1699-1668

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук, доцент кафедри криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. ORCID 0009-0006-3675-2548

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник Полтавського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, голова секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України з 2015 р., атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р. ORCID 0000-0002-4097-5449

Лисенко А. Б. — голова професійної громадської організації «Колегія поліграфологів України», директор Комітету з освіти правління громадської професійної організації «Міжнародна асоціація професіоналів в поліграфології» (AIPP, Мексика), експерт-аналітик 1 категорії, поліграфолог, підполковник СБУ в запасі. ORCID 0000-0002-8131-9931

Шаповалов В. О. — головний редактор журналу «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (2016 р.), старший науковий співробітник науково-дослідного відділу (проблем психологічного вивчення особового складу) Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України (2020 р.), поліграфолог. ORCID 0009-0004-0472-6201

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних, мистецтвознавчих досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1998 р. ORCID 0009-0007-9784-2253

Савостін О. П. — старший судовий експерт відділу почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних видів досліджень Одеського науково-дослідного інституту судової експертизи Міністерства юстиції України, психолог — судовий експерт другого кваліфікаційного класу комунальної установи «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1982 р. ORCID 0009-0003-6666-0247

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент. ORCID 0009-0008-2069-1642

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика. ORCID 0009-0004-2947-9251

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0001-9733-8531

Зміст

ПЕРЕДМОВА 6

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) 9

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань 10

Хлонь О. М. **Поширення рекламної** інформації в засобах масової інформації про ефективні методи вирішення конфліктних випадків за допомогою поліграфу 10

Слюсаренко В. Є., Разумцев В. В., Пилипенко В. В. Звільнення від оподаткування коштів спільного інвестування: правові механізми, облік і судова практика, судова експертиза 17

Слюсаренко В. Є., Тарасютіна С. В., Разумцев В. В., Пилипенко В. В. Автоматизація організації та проведення судових експертиз 31

1.2. Судово-психологічна експертиза 45

Сімейний кодекс України надає відшкодування моральної шкоди батьку, який проживає окремо від дитини у випадках не виконання рішення органу опіки та піклування, ухилення від виконання рішення суду, самочинного змінення місця проживання малолітньої дитини 45

1.3. Проблемні аспекти застосування поліграфа 50

Назаров О. А. **Сенсорно-звуковий детектор** електро-дермальної активності "DPulse" та методика "Діалог" для виявлення значущої для респондента інформації під час службових розслідувань, навчання студентів, розвитку навичок саморегуляції, бесід з психологом 50

1.4. Судова практика 60

Дніпропетровський окружний адміністративний суд. **Співпраця** заради розвитку правосуддя: підписано Меморандум між Дніпропетровським окружним адміністративним судом і ННЦ «Інститут судових експертиз імені Заслуженого професора М.С. Бокаріуса» 60

1.5. Рецензії та нові видання 62

Назаров О. А. **Науковість EyeDetect** 62

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ 64

За ухилення від виконання обов`язків по вихованню дитини судом ухвалено рішення про позбавлення батьківських прав 64

26 вересня 2025 року в Києві відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Правосуддя, дружнє до дитини, постраждалої від насильства: актуальні питання судової психологічної експертизи» 64

Судді ККС ВС роз'яснили підходи щодо скороченого провадження, угод та допустимості доказів 64

Судова практика. Відмовлено у виконанні рішенні іноземного суду стосовно визначення місця проживання дитини з батьком 65

Зґвалтування малолітньої дитини: Чоловіка засуджено до довічного позбавлення волі 65

25 жовтня 2025 Вебінар відомого польського поліграфолога: "Практика досліджень на поліграфі в кримінальних справах в Польщі: техніка формування питань порівняння керованої та ймовірної брехні по злочинах, умови не проведення тестувань, сучасна протидія" 65

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ 67

VerifEye: виявлення прихованої інформації за допомогою мобільного телефону 67

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 68

Передмова

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» належить до реферативно-наукових видань. Оригінальні дослідження ми оприлюднюємо вперше, а найцікавіші праці, що вже вийшли в інших виданнях, подаємо як реферати: стислий виклад змісту, анотацію та бібліографічний опис першоджерела за ДСТУ 8302:2015. Реферат не замінює оригіналу — він допомагає знайти саме те дослідження, яке потрібне вам сьогодні.[6]

Вітаємо, колеги! Перед вами номер 2025. Том 10, № 5 (59) за вересень–жовтень 2025 року. Тут 7 матеріалів для тих, кого цікавлять теорія та історія спеціальних знань, судово-психологічна експертиза, поліграф і виявлення обману, правові позиції Верховного Суду, і для тих, хто тільки обирає свій шлях у юридичній психології.

> *Чи знали ви? Європейську мережу судово-експертних установ (ENFSI) засновано 20 жовтня 1995 року; перше офіційне засідання мережі відбулося в Рейсвейку (Нідерланди). У 2025 році минає 30 років від цієї події.*[7]

Можливо, саме ваше дослідження стане наступною сторінкою історії судової експертизи. Читайте, сперечайтеся, пишіть до журналу — і повертайтеся до архіву номерів по нові матеріали.

Редакція журналу

Цифри війни. Війна, яку російська федерація розв'язала проти України, щодня забирає життя. Станом на 31 жовтня 2025 р. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні підтвердила загибель 14 534 цивільних осіб, серед них 745 дітей, і поранення 38 472 цивільних осіб, серед них 2 375 дітей. За кожною цифрою — людська доля, і завдання юридичної психології — допомагати правосуддю встановлювати правду про ці злочини.[8]

Кримінальні провадження. За даними Офісу Генерального прокурора, станом на 18.09.2025 зареєстровано понад 211 тисяч злочинів, пов'язаних з агресією рф, із них понад 180 тисяч — воєнні злочини.[9]

Шкода державі та громадянам. За спільною оцінкою Уряду України, Світового банку, Європейської комісії та ООН (RDNA4, оприлюднено 25.02.2025), прямі збитки станом на 31.12.2024 сягнули 176 млрд дол. США, а потреби у відновленні й відбудові — 524 млрд дол. США.[10]

Відшкодування і судова експертиза. Реєстр збитків запустив категорії A2.8 і A2.9 — насильницьке переміщення або депортація дітей і дорослих[11]; Комітет міністрів Ради Європи 22.10.2025 схвалив Конвенцію про Міжнародну комісію з розгляду претензій України.[12]

Дим над Будинком уряду в Києві після російської атаки в ніч на 7 вересня 2025 р. Фото: ДСНС України, ліцензія CC BY 4.0.[13]

Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну після двох ударів російських дронів у ніч на 11 вересня 2025 р. Фото: ДСНС України, ліцензія CC BY 4.0.[14]

ПАМ'ЯТІ СУДДІ ЛЮБОВІ ХАРЕЧКО

Любов Костянтинівна Харечко — суддя Чернігівського апеляційного суду. На громадських засадах вона була суддею-спікером суду: представляла суддівський корпус у медіа, виступала на телебаченні (суд очолював Геннадій Салай)[15]. Збори суддів Чернігівського апеляційного суду двічі обирали її секретарем судової палати у цивільних справах: 8 жовтня 2018 р.[16] і повторно, на другий строк, 7 жовтня 2021 р.[17] (обидва рази суд очолював Геннадій Салай[18]); раніше цю посаду вона обіймала в Апеляційному суді Чернігівської області[19]. 3 березня 2022 р. поблизу села Рогощі на Чернігівщині російські військові розстріляли автомобіль, у якому вона разом із сином намагалася евакуюватися. Любов Костянтинівна загинула, її син зазнав поранення[20]. Любов Харечко писала вірші — про війну і мир, про материнство, віру, рідну землю і суддівську долю. 3 березня 2022 р. в кожному номері журналу — один її вірш.

Вірш номера: «Лесі»[21]

Читати вірш «Лесі» у збірнику (с. 26) | Збірник у Google Диску

Судді — жертви війни. Станом на 31.10.2025 органи судової влади та судові медіа повідомили, що внаслідок збройної агресії російської федерації загинули щонайменше четверо суддів: Любов Харечко (суддя Чернігівського апеляційного суду, 03.03.2022)[20]; Дмитро Константинов (суддя Красноградського районного суду Харківської області, 29.10.2022)[22]; Анатолій Нагорний (голова Веселівського районного суду Запорізької області, загинув на фронті в листопаді 2023 р.)[23]; Леонід Лобойко (суддя Верховного Суду, 28.09.2024)[24]. За даними Державної судової адміністрації, які в травні 2023 р. оприлюднив голова Ради суддів України, загинули семеро суддів і працівників апаратів судів, ще дев'ятеро зазнали поранень; у лавах ЗСУ тоді служили 54 судді[25]. Пам'ятаємо кожного.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

ПОШИРЕННЯ РЕКЛАМНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТНИХ ВИПАДКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ПОЛІГРАФУ[1]

Хлонь О. М.

DOI: 10.53672/ej.5.2025.04[1] Check for updates

Анотація. Хлонь О. М. досліджує, як засоби масової інформації подають поліграф, наскільки рекламні твердження про його точність узгоджуються з науковими даними і як такі повідомлення впливають на суспільне сприйняття методу. Актуальність автор пов'язує з тим, що некритична реклама, зокрема в соціальних мережах і через вірусний маркетинг, формує завищені очікування, які позначаються на рішеннях у судових, корпоративних та особистих справах, і створює етичні ризики для приватності тестованих. Аналіз ґрунтується на працях В. Марстона, Дж. Рейда і Ф. Інбау, Л. Сакса, В. Яконо й Д. Ліккена, Г. Бен-Шахара, Д. Грубіна, А. Врія, Д. Крапола і П. Шоу, звіті Національної дослідницької ради США (2003) та стандартах Американської асоціації поліграфологів. Виокремлено чотири стратегії медійного просування поліграфа: апеляцію до «науковості» з обіцянками «99 % точності», не підтвердженими незалежними дослідженнями; емоційні заклики на кшталт телешоу «Момент істини»; публікацію історій успіху; поширення коротких відео й дописів про «перевірку партнерів на вірність» у соціальних мережах. Розглянуто застосування поліграфа в правоохоронній діяльності, корпоративних і сімейних конфліктах та чинники, від яких залежить результат: кваліфікацію оператора, психологічний стан особи (висока тривожність підвищує частку хибнопозитивних результатів), тип запитань і контекст тестування. Автор доводить, що розрив між рекламою та науковими даними веде до надмірної довіри, порушень права на приватність і соціального тиску, коли людей фактично змушують погоджуватися на тестування. Серед запропонованих заходів – підвищення медіаграмотності населення, дотримання ЗМІ етичних стандартів без оманливих тверджень про точність, регулювання рекламної діяльності й подальші дослідження для вдосконалення методики. Висновок статті: застосування поліграфа має ґрунтуватися на науково обґрунтованих даних, а не на рекламних гаслах, і лише за цієї умови можна досягти балансу між ефективністю, етикою та суспільною довірою. Результати корисні поліграфологам, юристам і фахівцям із медіакомунікацій.

Ключові слова: поліграф, реклама, засоби масової інформації, конфліктні ситуації, етика, точність поліграфа, соціальні мережі, медіаграмотність, право на приватність, суспільне сприйняття.

Dissemination of Advertising Information in the Mass Media About Effective Methods of Resolving Conflict Situations with the Polygraph

Khlon O. M.

Abstract. Khlon O. M. analyses how the mass media present the polygraph, how far advertising claims about its accuracy are consistent with scientific evidence, and how such messages shape public

perception of the technique. The topic is timely because uncritical advertising, amplified by social media and viral marketing, creates inflated expectations that affect decisions in legal, corporate and personal matters and raises ethical concerns about examinees' privacy. The study is a critical review based on research in psychology, criminology and communication, including works by Marston, Reid and Inbau, Saxe and colleagues, Iacono and Lykken, Ben-Shakhar, Grubin, Vrij, Krapohl and Shaw, the 2003 report of the US National Research Council and the standards of the American Polygraph Association. Four promotional strategies are identified: appeals to the scientific nature of the method, often with unsupported claims of "99 % accuracy"; emotional appeals, as in the television show The Moment of Truth; success stories; and short videos and posts on social networks, for example about testing partners for fidelity. The author shows that test outcomes depend on examiner qualification, the examinee's psychological state, question type and context, and that highly anxious people are more likely to obtain false positive results. The gap between advertising and evidence leads to excessive trust, infringements of privacy and social pressure to undergo testing. The paper recommends improving media literacy, ensuring that the media follow ethical standards and avoid misleading accuracy claims, regulating advertising, and continuing research to improve polygraph methodology. It concludes that polygraph use should rest on scientific data rather than advertising slogans.

Keywords: polygraph, advertising, mass media, conflict situations, ethics, polygraph accuracy, social media, media literacy, right to privacy, public perception.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 10.06.2025; у номері — 08.11.2025; DOI:* ***10.53672/ej.5.2025.04***[1].

Повний текст

Текст статті.

У сучасному світі, де інформація відіграє ключову роль у формуванні суспільної думки, засоби масової інформації (ЗМІ) стали потужним інструментом для поширення рекламної інформації. Однією з тем, що привертає увагу в контексті вирішення конфліктів, є використання поліграфу, або так званого "детектора брехні". Поліграф застосовується в різних сферах: від правоохоронної діяльності до приватних розслідувань, а його ефективність активно рекламується через ЗМІ. Однак, попри популярність, використання поліграфу викликає численні дискусії щодо його наукової обґрунтованості, етичних аспектів та впливу рекламної інформації на сприйняття цього методу громадськістю. У дослідженні розглядаються особливості поширення рекламної інформації в ЗМІ про ефективність поліграфу у вирішенні конфліктних ситуацій, аналізується наукова основа цього методу, а також оцінюється вплив реклами на суспільну думку.

Поліграф — це пристрій, який вимірює фізіологічні реакції людини, такі як частота серцевих скорочень, артеріальний тиск, дихання та електропровідність шкіри, з метою визначення правдивості її відповідей. Ідея використання поліграфу базується на припущенні, що брехня викликає стресові реакції, які проявляються у фізіологічних змінах (Reid & Inbau, 1977).

Актуальність проблематики та аналіз літератури. Актуальність проблематика вивчення рекламної інформації про поліграф у ЗМІ обумовлена рядом факторів. Так зокрема у сучасному інформаційному суспільстві ЗМІ формують уявлення громадськості про технології, включно з поліграфом. Некритична реклама може створювати завищені

очікування, що впливають на прийняття рішень у судових, корпоративних чи особистих справах. Популяризація поліграфу без належного розкриття його обмежень викликає етичні занепокоєння, зокрема щодо порушення права на приватність та можливих психологічних наслідків для суб'єктів тестування. З появою соціальних мереж і вірусного маркетингу реклама поліграфу стала більш доступною та впливовою, що посилює потребу в аналізі її змісту та наслідків. Незважаючи на тривалу історію використання поліграфу, його надійність залишається предметом наукових дебатів. Зважаючи на це не піддається сумніву актуальність теми дослідження, що підкріплюється необхідністю гармонізації рекламних тверджень із науковими доказами.

Наукова основа поліграфу бере початок у роботах фізіологів та психологів початку XX століття. Наприклад, Вільям Марстон, один із піонерів у розробці поліграфу, стверджував, що зміни артеріального тиску можуть бути індикатором обману (Marston, 1917). Пізніше Джон Рейд удосконалив методику, розробивши техніку контрольних питань (Control Question Technique), яка порівнює реакції на релевантні питання з реакціями на нейтральні (Reid, 1947).

Однак наукова спільнота, незважаючи на тривалу історію використання поліграфу, по різному сприймає факт надійності поліграфу. Дослідження, проведене Національною академією наук США (2003), вказує, що точність поліграфу залежить від контексту, кваліфікації оператора та психологічного стану суб'єкта. Зокрема, звіт підкреслює, що помилкові позитивні результати (коли правдива людина визнається брехливою) та помилкові негативні результати (коли брехун проходить тест) можуть сягати 10–20% (National Research Council, 2003). Таким чином, хоча поліграф має певну ефективність у контрольованих умовах, його абсолютна надійність залишається під питанням.

Проблемами дослідження психологічних, соціологічних та кримінологічних особливостей практичного використання поліграфу займалися такі науковці як наприклад Бен-Шахар Г. (2002); Грубін Д. (2010); Яконо В. Г. (2001); Краполь Д. Дж., Шоу П. К. (2015); Марстон В. М. (1917); Рейд Дж. Е. (1947); Інбау Ф. Е. (1977); Сакс Л., Догерті Д., Кросс Т. (1985), проблемами виявленні брехні займалися Врій А. (2008). Портер С., Кемпбел М. А.

Метою статті є аналіз особливостей поширення рекламної інформації в засобах масової інформації (ЗМІ) про ефективність поліграфу як інструменту вирішення конфліктних ситуацій, оцінка наукової обґрунтованості таких тверджень та визначення впливу реклами на суспільне сприйняття цього методу. Стаття прагне розкрити розбіжності між рекламними наративами та науковими даними, а також висвітлити етичні й правові аспекти популяризації поліграфу.

Завдання статті. Для досягнення поставленої мети стаття вирішує такі завдання: описати наукову основу функціонування поліграфу та оцінити його достовірність у вирішенні конфліктних ситуацій на основі сучасних досліджень; визначити основні стратегії та підходи, які використовуються в ЗМІ для реклами поліграфу; проаналізувати вплив рекламної інформації на суспільне сприйняття поліграфу як ефективного інструменту; висвітлити етичні та правові проблеми, пов'язані з некритичним просуванням поліграфу в медіа; запропонувати рекомендації щодо відповідального використання поліграфу та регулювання його реклами в ЗМІ.

Результати дослідження ЗМІ відіграють ключову роль у формуванні уявлень про поліграф як ефективний інструмент вирішення конфліктів. Рекламна інформація про поліграф часто з'являється у форматі статей, телевізійних репортажів, рекламних роликів та постів у соціальних мережах. Основні стратегії, які використовуються для просування поліграфу, включають наступні важливі елементи:

1. Акцент на науковій основі, який виділяє той факт, що реклама часто підкреслює "науковість" методу, використовуючи терміни на кшталт "об'єктивний", "достовірний" або "технологічно передовий". Наприклад, компанії, що надають послуги поліграфу, можуть посилатися на "99% точності", хоча такі твердження рідко підтверджуються незалежними дослідженнями (Saxe et al., 1985).

2. Емоційна залученість в результаті якої реклама часто апелює до емоцій, представляючи поліграф як інструмент, що "відновлює справедливість" або "розкриває правду". Наприклад, у телевізійних шоу типу "Момент істини" (The Moment of Truth) поліграф використовується для драматизації конфліктів, що підсилює його образ як універсального вирішувача суперечок (Vrij, 2008).

3. Кейси успіху прикладом чого може бути той факт, що ЗМІ часто публікують історії, де поліграф нібито допоміг розкрити злочин, вирішити сімейний конфлікт чи перевірити лояльність співробітників. Такі приклади створюють ілюзію універсальності методу, хоча реальні результати можуть бути менш вражаючими (Iacono & Lykken, 1997).

4. Соціальні мережі, такі як Instagram, TikTok чи X, стають платформами для просування поліграфу,.Короткі відео, де демонструються тести на поліграфі, привертають увагу широкої аудиторії завдяки інтерактивності та розважальному формату чому також сприяє та вірусний маркетинг. Так наприклад, пости на X про "перевірку партнерів на вірність" часто набирають тисячі переглядів, хоча наукова достовірність таких тестів сумнівна.

Сфера застосування поліграфу дуже різноманітна. Правоохоронні органи використовують поліграф для перевірки підозрюваних чи свідків у кримінальних розслідуваннях. Наприклад, у США поліграф застосовується в рамках досудових розслідувань, хоча його результати не є допустимими в суді (American Polygraph Association, 2011). Компанії використовують поліграф для перевірки співробітників на предмет крадіжок, шахрайства чи витоку інформації при виникненні корпоративних конфліктів. Дослідження показують, що такі тести можуть мати стримуючий ефект, але їхня точність залежить від якості підготовки оператора (Ben-Shakhar, 2002).

У приватному секторі при виникненні особистих конфліктів поліграф застосовується для вирішення сімейних суперечок, наприклад, перевірки подружньої вірності. Однак психологи попереджають, що такі тести можуть погіршити довіру між партнерами (Grubin, 2010).

Ефективність поліграфу в цих ситуаціях залежить від кількох факторів: кваліфікації оператора, психологічного стану суб'єкта, типу питань та контексту тестування. Наприклад, дослідження Vrij (2008) показує, що люди з високим рівнем тривожності частіше отримують помилкові позитивні результати, що знижує надійність методу в стресових ситуаціях.

На суспільне сприйняття поліграфу впливає реклама у ЗМІ. Рекламна інформація в ЗМІ формує суспільне сприйняття поліграфу як надійного інструменту, хоча наукові дані свідчать про його обмеження. Цей розрив між рекламою та реальністю має кілька наслідків:

1. Громадськість може переоцінювати ефективність поліграфу в силу надмірної довіри, що часто призводить до необґрунтованих рішень у судових, корпоративних чи особистих справах (Iacono, 2001).

2. Некритичне використання поліграфу може створювати етичні проблеми оскільки порушуються права людини, зокрема право на приватність. Так наприклад, у деяких країнах тестування на поліграфі без згоди суб'єкта вважається незаконним (Krapohl & Shaw, 2015).

3. Реклама, що популяризує поліграф, може спонукати до соціального тиску, і в результаті такого тиску на людей, останні змушені погоджуватися на тестування, навіть якщо вони сумніваються в його доцільності.

Реклама поліграфу в ЗМІ часто ігнорує етичні та правові аспекти. Так наприклад, твердження про "99% точності" можуть вводити в оману, оскільки такі показники не підтверджуються незалежними дослідженнями.

З етичної точки зору, реклама не повинна перебільшувати можливості поліграфу чи замовчувати його обмеження. Так наприклад, Американська асоціація поліграфологів (APA) рекомендує операторам уникати категорично ствердних висновків про правдивість чи брехливість суб'єкта, оскільки це може мати серйозні наслідки (American Polygraph Association, 2011).

Для забезпечення відповідального використання поліграфу особам, які відповідальні за рекламу поліграфічних послуг слід вживати таких заходів для популяризації об'єктивної інформації про використання поліграфу:

- Громадськість має бути обізнаною про обмеження поліграфу, щоб уникати надмірної довіри до цього методу, з огляду на це доречним буде підвищення медіаграмотності наслення у цій сфері.

- ЗМІ повинні дотримуватися етичних стандартів, уникаючи оманливих тверджень про точність поліграфу і відповідним чином регулювати рекламну кампанію.

- Подальші дослідження можуть допомогти вдосконалити методику поліграфу та підвищити її надійність, у зв'язку із чим слід активно продовжувати та розвивати наукові дослідження у сфері застосування поліграфу.

Висновок. Виходячи з усього вищевказаного можна чітко вказати, що поширення рекламної інформації в ЗМІ про використання поліграфу для вирішення конфліктних ситуацій є складним явищем, яке поєднує наукові, етичні та соціальні аспекти. Хоча поліграф може бути корисним інструментом у певних контекстах, його ефективність обмежена, а рекламні кампанії часто перебільшують його можливості, що необхідно враховувати при розробці відповідних рекламних повідомлень з метою надання об'єктивної інформації про послуги у сфері використання поліграфу. Отже поліграф залишається популярним інструментом отримання інформації в той же час його використання має

ґрунтуватися на наукових даних, а не на рекламних гаслах. Тільки за таких умов можна забезпечити баланс між ефективністю, етикою та суспільною довірою.

Список використаної літератури

1. American Polygraph Association. (2011). Standards of Practice. URL: https://www.polygraph.org.

2. Ben-Shakhar, G. (2002). A critical review of the control questions test (CQT). *International Journal of Psychophysiology*, 47 (2), 139–149.

3. Grubin, D. (2010). The polygraph and forensic psychiatry. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 21 (6), 945–960.

4. Iacono, W. G., & Lykken, D. T. (1997). The validity of the lie detector: Two surveys of scientific opinion. *Journal of Applied Psychology*, 82 (4), 426–433.

5. Iacono, W. G. (2001). Forensic lie detection: Procedures and problems. *Current Directions in Psychological Science*, 10 (6), 202–205.

6. Krapohl, D. J., & Shaw, P. K. (2015). *Fundamentals of Polygraph Practice*. Academic Press.

7. Marston, W. M. (1917). Systolic blood pressure changes in deception. *Journal of Experimental Psychology*, 2 (2), 117–163.

8. National Research Council. (2003). *The Polygraph and Lie Detection*. National Academies Press.

9. Reid, J. E. (1947). A revised questioning technique in lie detection tests. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 37 (6), 542–547.

10. Reid, J. E., & Inbau, F. E. (1977). *Truth and Deception: The Polygraph ("Lie-Detector") Technique*. Williams & Wilkins.

11. Saxe, L., Dougherty, D., & Cross, T. (1985). The validity of polygraph testing: Scientific analysis and public controversy. *American Psychologist*, 40 (3), 355–366.

12. Vrij, A. (2008). Detecting Lies and Deceit: Pitfalls and Opportunities. *Wiley*.

Анотація. Метою дослідження є аналіз способів медійного представлення поліграфу, критичне осмислення тверджень про його достовірність, а також визначення впливу таких інформаційних повідомлень на формування суспільного сприйняття цього інструменту. Розглянуто наукове підґрунтя функціонування поліграфу, зокрема достовірність результатів, які він може надавати. Аналіз базується на сучасних дослідженнях у сфері психології, кримінології та комунікацій. Досліджено основні стратегії медійного просування поліграфу: апеляція до "науковості", використання емоційних закликів, демонстрація кейсів успіху, а також активне залучення соціальних мереж. Такі підходи нерідко формують у громадськості хибне уявлення про поліграф як універсальний та об'єктивний метод. В роботі вказано на ризики порушення прав людини та недопустимість некритичного використання поліграфа без згоди суб'єкта. Результати дослідження вказують на те, що реклама поліграфу в ЗМІ часто не відповідає науковим даним, перебільшуючи точність методу та створюючи соціальний тиск щодо його використання. Це викликає низку проблем: по-перше, формування хибного уявлення про поліграф як абсо-

лютний засіб встановлення істини; по-друге, зростання ймовірності зловживань у правоохоронній, корпоративній та приватній сферах; по-третє, ігнорування етичних обмежень та прав людини. Висновки підкреслюють, що використання поліграфу повинно базуватись на науково обґрунтованих даних, а не на рекламних обіцянках. ЗМІ мають утримуватися від однобічної подачі інформації, натомість дотримуватись стандартів етики та об'єктивності. Таким чином, лише за умов критичного підходу, регуляції рекламної діяльності та просування медіаосвіти можна забезпечити баланс між ефективністю поліграфа, етичними стандартами та суспільною довірою до цього інструменту.

Ключові слова: поліграф, реклама, засоби масової інформації, конфліктні ситуації, етика

Abstract. The purpose of the study is to analyse the ways in which the polygraph is presented in the media, to critically examine the statements about its reliability, and to determine the impact of such information messages on the formation of public perception of this instrument. The author examines the scientific basis for the functioning of the polygraph, in particular, the reliability of the results it can provide. The analysis is based on modern research in psychology, criminology and communications. The main strategies of media promotion of polygraphs are investigated: appeal to 'science', use of emotional appeals, demonstration of success cases, and active involvement of social networks. Such approaches often give the public a false impression of the polygraph as a universal and objective method. The paper points out the risks of human rights violations and the inadmissibility of uncritical use of the polygraph without the subject's consent. The results of the study indicate that polygraph advertising in the media often does not correspond to scientific data, exaggerating the accuracy of the method and creating social pressure for its use. This causes a number of problems: firstly, the formation of a false perception of the polygraph as an absolute means of establishing the truth; secondly, an increase in the likelihood of abuse in law enforcement, corporate and private spheres; and thirdly, disregard for ethical restrictions and human rights. The conclusions emphasise that the use of polygraphs should be based on scientifically sound data, not on advertising promises. The media should refrain from one-sided presentation of information and instead adhere to standards of ethics and objectivity. Thus, only with a critical approach, regulation of advertising and promotion of media education can a balance be struck between the effectiveness of the polygraph, ethical standards and public trust in this tool.

Keywords: polygraph, advertising, media, conflict situations, ethics

References

1. Khlon O. M. Poshyrennia reklamnoi informatsii v zasobakh masovoi informatsii pro efektyvni metody vyrishennia konfliktnykh vypadkiv za dopomohoiu polihrafu [Dissemination of Advertising Information in the Mass Media About Effective Methods of Resolving Conflict Situations with the Polygraph]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2025. Vol. 10, No. 5 (59). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.5.2025.04. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/15581-khlon-o-m-poshirennya-reklamnoji-informatsiji-v-zasobakh-masovoji-informatsiji-pro-efektivni-metodi-virishennya-konfliktnikh-vipadkiv-za-dopomogoyu-poligrafu (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ КОШТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ, ОБЛІК І СУДОВА ПРАКТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА[1]

Слюсаренко В. Є., Разумцев В. В., Пилипенко В. В.

DOI: 10.53672/ej.3.2025.01[1] Check for updates

Анотація. Спори про правомірність звільнення від оподаткування коштів інститутів спільного інвестування (ІСІ) дедалі частіше потребують судово-економічної експертизи, адже контролюючі органи, зокрема Бюро економічної безпеки України, виявляють суми, які, на їхню думку, безпідставно віднесено до коштів спільного інвестування. Слюсаренко В. Є., Разумцев В. В. і Пилипенко В. В. ставлять за мету визначити критерії розмежування коштів спільного інвестування та інших джерел фінансування і запропонувати методичні підходи до експертного дослідження операцій ІСІ. Джерельну базу становлять Податковий кодекс України (п. 141.6 ст. 141, пп. 197.1.14 ст. 197), закони «Про інститути спільного інвестування» та «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», роз'яснення ДПС, індивідуальна податкова консультація 2019 року і Збірник правових позицій Верховного Суду та висновків членів Науково-консультативної ради за 2018–2024 роки щодо оподаткування (2025). Ключовою умовою пільги автори вважають формування активів саме за рахунок коштів спільного інвестування, тому експерт має простежити ланцюг платежів від залучення коштів інвесторів до придбання активу. Аналізуючи постанови Верховного Суду (зокрема від 26.06.2018 у справі № 825/1830/17 і від 04.07.2023 у справі № 826/20668/13-а) та апеляційних адміністративних судів у справах № 440/214/19 і № 640/8711/19, вони доходять висновку, що деривативи, сформовані за рахунок коштів спільного інвестування, є активами ІСІ, дохід від їх відчуження звільняється від оподаткування, залік однорідних вимог допустимий, а пільга стосується коштів спільного інвестування, а не податку на прибуток юридичної особи загалом. Окреслено еволюцію судової практики 2018–2024 років до оцінки реальної господарської мети операцій, описано облік на рахунках 31, 379 і 685 та відображення пільги в податковій звітності, розглянуто ПДВ при першому й наступному постачанні житла. Запропоновано алгоритм дій експерта: аналіз первинних документів і договорів, перевірка кореспонденції рахунків, установлення джерела походження активів, оцінка відповідності пільги закону та врахування судової практики. Рекомендації адресовано судовим експертам-економістам, аудиторам, суб'єктам господарювання та податковим органам.

Ключові слова: інститути спільного інвестування, кошти спільного інвестування, звільнення від оподаткування, податкова пільга, судово-економічна експертиза, деривативи, форвардні контракти, судова практика Верховного Суду, бухгалтерський облік, первинні документи.

Tax Exemption of Collective Investment Funds: Legal Mechanisms, Accounting, Case Law and Forensic Examination

Sliusarenko V. Ye., Razumtsev V. V., Pylypenko V. V.

Abstract. Disputes over the tax exemption of collective investment funds increasingly require forensic economic examination, as supervisory bodies, including the Economic Security Bureau of Ukraine, challenge amounts treated as such funds. Sliusarenko V. Ye., Razumtsev V. V. and Pylypenko V. V. seek criteria for distinguishing collective investment funds from other sources of financing and propose methodological approaches to examining transactions of collective investment institutions

(CIIs). The study draws on the Tax Code of Ukraine, the laws on collective investment institutions and on accounting, State Tax Service explanations, a 2019 individual tax consultation and the 2025 compendium of Supreme Court legal positions on taxation for 2018–2024. The authors stress that the decisive condition for the exemption is that CII assets are formed from collective investment funds, so the expert must trace the chain of payments from investors to the acquired asset. Analysing Supreme Court rulings (including cases No. 825/1830/17 and No. 826/20668/13-a) and appellate administrative decisions, they conclude that derivatives formed from such funds are CII assets, income from their disposal is exempt, set-off of mutual claims is permissible, and the exemption covers collective investment funds rather than the entity's corporate income tax as a whole. The paper traces the shift of case law towards scrutiny of the genuine economic purpose of transactions, describes accounting entries and tax reporting of the exemption, and considers VAT on first and subsequent supplies of housing. An algorithm for the expert is proposed, covering primary documents, account correspondence, the origin of assets, compliance of the exemption with law and relevant case law. The findings serve forensic economists, auditors, businesses and tax authorities.

Keywords: collective investment institutions, collective investment funds, tax exemption, tax benefit, forensic economic examination, derivatives, forward contracts, Supreme Court case law, accounting, primary documents.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 29.10.2025; у номері — 08.11.2025; DOI:* ***10.53672/ej.3.2025.01***[1].

Повний текст

Текст статті.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інститути спільного інвестування (ІСІ) є невід'ємною ланкою сучасної фінансової системи України, що забезпечує залучення капіталу для інвестування в різноманітні активи [1, с. 156]. Законодавство України передбачає звільнення від оподаткування коштів спільного інвестування з метою стимулювання інвестиційної діяльності. Проте застосування цих норм на практиці створює значні труднощі як для суб'єктів господарювання, так і для контролюючих органів. При розгляді спорів, пов'язаних з оподаткуванням ІСІ, виникає необхідність у проведенні судово-економічної експертизи для об'єктивного визначення правомірності застосованих податкових пільг.

Окрім того, Департамент податкової служби України у Дніпропетровській області офіційно повідомив (16.12.2022) про те, що особливості оподаткування інститутів спільного інвестування та суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення встановлені п. 141.6 ст. 141 Податкового кодексу України [17]. Офіційна позиція ДПС визначає активи інституту спільного інвестування як сформовану (оплачену) за рахунок коштів спільного інвестування сукупність майна, корпоративних прав, нерухомості, майнових прав, вимог та інших активів, передбачених законами та нормативно-правовими актами НКЦБФР. Це офіційне тлумачення є винятково важливим для судово-експертної практики, оскільки дає чітке визначення меж та обсягу активів ІСІ [17].

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність проведеного дослідження зумовлена тим, що органи державної влади, у тому числі Бюро економічної безпеки України, все частіше виявляють суми, які, на їх думку, були незаконно звільнені від оподаткування як кошти спільного інвестування [2, с. 78]. Це призвело до виникнення численних судових спорів щодо законності та обґрунтованості застосування податкових пільг ІСІ. Одночасно судова практика, зокрема постанови Верховного Суду України від 22 жовтня 2020 року у справі № 300/17117/19, послідовно та аргументовано підтверджує правомірність застосування таких пільг при виконанні певних умов. Таким чином, залишається актуальною потреба ясно визначити науково обґрунтовані критерії та механізми, що дозволяють розрізняти правомірні від неправомірних операцій [3, с. 45].

ЗВ'ЯЗОК АВТОРСЬКОГО ДОРОБКУ З ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ І ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Проведене дослідження тісно пов'язано з такими важливими науковими і практичними завданнями: розвитком інвестиційної діяльності в Україні як важливого елементу економічного зростання; забезпеченням прозорості та ефективності в сфері управління спільним капіталом; вдосконаленням методики та методології проведення судово-економічної експертизи у сфері оподаткування; гармонізацією позицій контролюючих органів та судової системи щодо застосування податкових пільг та їх обґрунтування [4, с. 102]. Практичне та прикладне значення дослідження полягає в розробленні та апробації методів проведення експертної діяльності, що спираються на актуальну судову практику, та розробленні практичних рекомендацій для судових експертів, аудиторів та суб'єктів господарювання щодо документування та обґрунтування операцій з активами ІСІ.

ВИЗНАЧЕННЯ АКТИВІВ ІНСТИТУТУ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОПОДАТКУВАННЯ

Для комплексного розуміння матеріалу, пропонованого судовому експертові, необхідно з'ясувати та чітко визначити, що вважається активами ІСІ для цілей оподаткування. Відповідно до пояснень ДПС України та Податкового кодексу, активами інституту спільного інвестування розуміється сформована (оплачена) за рахунок коштів **спільного інвестування сукупність таких складових:**

1. Майна як матеріальних активів;
2. Корпоративних прав (частки в статутному капіталі юридичних осіб);
3. Нерухомості у будь-якому виді, включаючи:
   – неподільні об'єкти незавершеного будівництва;
   – майбутні об'єкти нерухомості;
   – подільні об'єкти незавершеного будівництва;
4. Майнових прав (включаючи форвардні контракти, похідні інструменти);
5. Вимог (боргів, позик, дебіторської заборгованості);
6. Інших активів, передбачених законами та нормативно-правовими актами НКЦБФР.

Ключовою ознакою такого активу є те, що він мав бути сформований (оплачений) саме за рахунок коштів спільного інвестування. Це означає, що при проведенні судово-економічної експертизи судовий експерт повинен ретельно перевірити та документально підтвердити первинне походження коштів, за рахунок яких були придбані чи створені

такі активи. Якщо актив куплено, то необхідно простежити весь ланцюг платежів від залучення коштів від інвесторів до остаточного придбання активу.

Цей висновок має практичне значення для судової експертизи, оскільки саме доказ того, що актив був придбаний за рахунок коштів спільного інвестування, є визначальним фактором при визнанні права ІСІ на застосування податкової пільги.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання оподаткування ІСІ та механізмів звільнення від оподаткування розглядалися в працях таких видатних українських науковців як О. В. Налимов, К. В. Перевалов, О. М. Чебаненко та інших фахівців у галузі податкового права і бухгалтерського обліку [5, с. 209–222]. Проте комплексного, системного дослідження судово-економічного аспекту, що поєднує глибокий аналіз нормативної бази, облікових процедур та актуальної судової практики у сфері експертної діяльності, дотепер не проводилося. Окремі аспекти регулювання ІСІ розглядалися в офіційних інформаційних листах Департаменту фінансового моніторингу Служби безпеки України від 12 грудня 2017 року та від 4 січня 2019 року [6, с. 143–151], але систематичного та науково обґрунтованого розгляду цих положень у контексті методики судово-економічної експертизи не було здійснено.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Невирішеними у науці судово-економічної експертизи залишаються такі ключові питання: як точно розрізняти та класифікувати кошти спільного інвестування від інших коштів при проведенні експертизи; яким чином судовий експерт повинен документально підтверджувати проходження та походження активів ІСІ; які специфічні та науково обґрунтовані критерії використовувати судовому експертові при оцінці правомірності та обґрунтованості застосованої податкової пільги; як експерту правильно інтерпретувати та застосовувати судову практику у спорах щодо звільнення від оподаткування; яким є правильний та науково обґрунтований порядок ведення облікових записів у регістрах при операціях з деривативами та активами ІСІ.

Особливого значення набирає офіційна збірка правових позицій Верховного Суду та висновків членів Науково-консультативної ради за 2018–2024 роки щодо оподаткування і реалізації публічної фінансової політики (Київ: ВАІТЕ, 2025, 470 стор.), яка містить систематизовані рішення та висновки за цей період [17, с. 98–156]. Саме ця збірка дозволяє судовому експертові отримати комплексний огляд позицій Верховного Суду щодо застосування норм про звільнення від оподаткування коштів ІСІ та розмежування складних таксономічних конструкцій у сфері податкового права. Аналіз правових позицій Суду за період 2018–2024 років показує послідовну еволюцію судової доктрини щодо захисту прав платників податків та розумних меж застосування податкових пільг.

НОВИЗНА

Новизна та оригінальність проведеного дослідження полягає в комплексному та системному аналізі судово-економічного аспекту звільнення від оподаткування коштів ІСІ, включаючи: всебічну систематизацію нормативної бази для проведення експертизи; чітке виділення ключових критеріїв розмежування коштів ІСІ та їх практичне застосування; детальний та послідовний аналіз актуальної судової практики та її втілення у методику експертної діяльності; розробку та апробацію практичних критеріїв та алгоритмів

при проведенні судово-економічної експертизи. Дослідження базується на актуальних матеріалах судових справ, висновках судово-економічних експертиз та галузевому досвіді авторів, що дозволяє розглянути складну проблему у практичній площині судово-експертної діяльності [7, с. 101–107].

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА ЗАГАЛЬНОНАУКОВЕ ЗНАЧЕННЯ

Методологічне та наукове значення проведеного дослідження полягає в розробленні та обґрунтуванні системного підходу до аналізу операцій ІСІ при проведенні судово-економічної експертизи, що ґрунтується на комбінуванні та синтезі методів юридичного аналізу, бухгалтерського обліку та судово-експертної діяльності. Загальнонаукове значення обумовлене тим, що результати та висновки проведеного дослідження можуть бути використані при вивченні інших сфер податкового регулювання, функціонування спеціальних податкових режимів та при удосконаленні методики проведення судово-економічної експертизи у цілому [8, с. 312].

СУДОВА ДОКТРИНА У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ ІСІ (2018–2024)

Аналіз правових позицій Верховного Суду України за 2018–2024 роки дозволяє виділити кілька ключових напрямків судової доктрини, важливих для судово-економічної експертизи [17, с. 102–145]:

1. **Функціональне розмежування активів**: Суд послідовно підтримує позицію, що активи ІСІ розмежовуються від активів самого учасника ІСІ виключно за функціональним критерієм – за рахунок яких коштів вони були придбані. Якщо актив придбаний за рахунок коштів спільного інвестування, то він є активом ІСІ незалежно від форми власності.

2. **Деривативи та майнові права**: Верховний Суд у своїх постановах 2018–2024 років послідовно визнав, що деривативи (форвардні контракти, опціони, своп-угоди) можуть бути активами ІСІ, якщо вони сформовані за рахунок коштів спільного інвестування. Це розширює традиційне розуміння активів ІСІ.

3. **Недопустимість перекваліфікації**: Суд рішуче відхиляє спроби податкових органів перекваліфікувати операції ІСІ у звичайні операції платника податків без наявності на це фактичних підстав. Судові рішення за цей період демонструють суворі вимоги до обґрунтування висновків фіскальних органів.

4. **Роль первинних документів**: Збірка позицій Суду 2018–2024 років підкреслює, що основою висновків про правомірність операцій ІСІ є наявність повних і коректно оформлених первинних документів, договорів та облікових записів. Суд не приймає припущення та передбачення.

5. **Аналіз намірів сторін**: Суд визнає релевантність аналізу справжніх намірів сторін при укладенні контрактів. Якщо договір укладений з явною метою уникнення податку (але не оптимізації), то такий договір може бути перекваліфікований.

Ці напрямки судової доктрини є критично важливими для судово-економічної експертизи, оскільки вони встановлюють критерії оцінки операцій та обґрунтування експертних висновків.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Матеріали Збірника Верховного Суду показують послідовну еволюцію судової практики щодо трьох ключових питань.

****Перше питання: Деривативи як активи ІСІ****

Верховний Суд у своїх постановах, включених до Збірника, чітко вказує, що деривативи (форвардні контракти, опціони, своп-угоди) є активами інституту спільного інвестування, якщо вони сформовані (оплачені) за рахунок коштів спільного інвестування. Суд підкреслює, що п. 26 ст. 48 Закону України "Про інститути спільного інвестування" визначає вичерпний перелік активів, які НЕ можуть бути активами ІСІ, і деривативи в цьому переліку відсутні. Цей висновок є критичним для судово-економічної експертизи, оскільки дозволяє експертові визнати форвардні контракти як активи ІСІ навіть при спротивленні податкових органів.

****Друге питання: Багаторівневе фінансування****

Збірник демонструє, що Суд визнав правомірними такі схеми:
1. Забудовник укладає договір з ІСІ про залучення інвестиційних коштів.
2. ІСІ залучає кошти від множини інвесторів за допомогою форвардних контрактів на майнові права.
3. ІСІ здійснює платежі забудовнику за рахунок отриманих коштів.
4. Надалі ІСІ відчужує форвардні контракти третім особам, отримуючи дохід.

Дохід, отриманий від продажу таких контрактів, розглядається як дохід від операцій з активами ІСІ і звільняється від оподаткування податком на прибуток.

****Третє питання: Залік та своп-контракти****

Збірник висвітлює рішення Суду про допустимість застосування заліку взаємних однорідних вимог. Наприклад, якщо ІСІ надала позику забудовнику, а забудовник відповідно надав форвардний контракт на квартиру вартістю, рівній розміру позики, то сторони можуть застосувати залік такого контракту на позику. Цей залік не розглядається як прихована форма дарування або неправомірного отримання коштів, а як законний комерційний прийом.

При розгляді конкретних судових справ, матеріали яких наведено у Збірнику Верховного Суду за 2018–2024 роки, судові експерти мають звернути увагу на те, що Суд послідовно вимагає від податкових органів детального обґрунтування їхніх позицій щодо виконання ІСІ всіх умов для застосування податкової пільги. Недостатність документації або наявність невідповідностей у первинних документах сама по собі не є основанням для відмови в пільзі, якщо Суд визнав, що операція була здійснена в оптимізаційних цілях, допущених законодавством.

Практична цінність Збірника для судово-економічної експертизи полягає в тому, що в ньому наведено не лише формальні висновки, але й докладне аргументацію Суду щодо застосування норм Податкового кодексу. Це дозволяє судовому експертові обґрунтувати свої висновки, спираючись на актуальну і офіційно визнану судову практику.

Офіційний Збірник правових позицій Верховного Суду та висновків членів Науково-консультативної ради за 2018–2024 роки, розміщений на портальному сайті Верховного Суду України (https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/

Zbirnuk_Prav_poz_VS_NKR_opodatkyv_2018_2024.pdf), містить докладне систематизацію судових рішень та офіційних висновків щодо оподаткування та реалізації публічної фінансової політики. Цей документ обсягом 470 сторінок є найбільш авторитетним та актуальним джерелом для розуміння еволюції судової практики за весь аналізований період.

Особливою цінністю Збірника є те, що він не просто містить тексти судових рішень, а надає їх систематизовану в розрізі окремих правових питань. Для судово-економічної експертизи у сфері оподаткування ІСІ найбільш релевантними розділами Збірника є:

• Розділи щодо оподаткування операцій з нерухомістю та активами ІСІ;
• Рішення щодо застосування податкових пільг та звільнень;
• Висновки членів Науково-консультативної ради Верховного Суду про тлумачення норм податкового законодавства;
• Аналіз еволюції судової практики щодо допустимості деривативів як активів ІСІ;
• Позиції судів щодо розмежування операцій ІСІ від звичайних операцій платника податків.

ПРЯМІ ЦИТАТИ З ВЕРХОВНОГО СУДУ (зі Збірника 2025 р., стор. 33–34):

****Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 22.10.2020 у справі № 300/1717/19:****

"Деривати (форвардний контракт) як окремий вид товару може бути активом інституту спільного інвестування."

****Постанова КАС ВС від 04.07.2023 у справі № 826/20668/13-а:****

"Кошти, направлені на оплату придбаних векселів та корпоративних прав, отримані як дохід від продажу цих векселів та корпоративних прав, становлять активи ІСІ. Залучені від інвесторів кошти в процедурі розміщення компанією з управління активами інвестиційних сертифікатів є активами ІСІ, як і дохід, одержаний від операцій з такими активами, незалежно від порядку здійснення розрахунків за операціями з купівлі-продажу цих активів."

****Постанова КАС ВС від 18.02.2021 у справі № 826/7528/16:****

"Дохід, отриманий резидентом від продажу корпоративних прав на території України, є доходом із джерелом його походження з України. У разі здійснення операцій із продажу інвестиційних активів платник податків має включати інвестиційний прибуток до складу загального річного оподатковуваного доходу звітного періоду – календарного року."

Ці цитати з офіційного Збірника Верховного Суду за 2018–2024 роки мають найвищу юридичну вагу при проведенні судово-економічної експертизи. Вони підтверджують, що:

1. Деривативи (форвардні контракти) є ЗАКОННИМИ активами ІСІ;
2. Дохід від продажу таких активів розглядається як дохід від операцій ІСІ;
3. Залучені від інвесторів кошти та доходи від них звільняються від оподаткування неза-

лежно від порядку розрахунків;
4. Суд визнає вектори як окремий вид товару, що дозволяє ІСІ працювати з ними як з повноцінними активами.

Ці позиції Верховного Суду є МАНДАТНИМ для всіх нижчестоящих судів та обов'язково враховуються при судово-економічній експертизі. Судовий експерт, посилаючись на ці постанови Верховного Суду, отримує найміцніше обґрунтування для своїх висновків.

Правові засади функціонування ІСІ детально визначаються Законом України "Про інститути спільного інвестування" від 05 липня 2012 року № 5080-VI [9, с. 298]. Основним призначенням ІСІ є залучення капіталу від численних інвесторів для спільного управління та інвестування в активи, що можуть включати цінні папери, грошові кошти у національній та іноземній валютах, нерухомість, корпоративні права та інші активи, дозволені законодавством.

Згідно пункту 141.6.1 статті 141 Податкового кодексу України, звільняються від оподаткування такі кошти спільного інвестування [1, с. 156]:
– кошти, внесені засновниками корпоративного фонду;
– кошти та інші активи, залучені від учасників ІСІ;
– доходи від здійснення операцій з активами ІСІ;
– доходи, нараховані за активами ІСІ;
– інші доходи від діяльності ІСІ (відсотки за позиками, орендні платежі, роялті тощо).

Ключовою умовою застосування цієї пільги є те, що активи ІСІ повинні бути сформовані саме за рахунок коштів спільного інвестування. Верховний Суд України у постанові від 22 жовтня 2020 року у справі № 300/17117/19 підтвердив фундаментальний принцип: якщо актив не сформований за рахунок коштів спільного інвестування, то операції з ним підлягають оподаткуванню за стандартними ставками [2, с. 78].

Практичне застосування цієї норми здійснюється через укладання договорів про залучення коштів від інвесторів. Один з найпоширеніших механізмів — це укладання деривативних контрактів (зокрема форвардних контрактів) на покупку майнових прав на об'єкти нерухомості під час будівництва. Форвардний контракт дозволяє забудовнику або ІСІ залучити кошти від інвесторів з фіксацією ціни та умов передачі майна у майбутньому.

При веденні обліку таких операцій ІСІ використовуються рахунки [3, с. 45]:
– 31 "Рахунки в банках" (для обліку отриманих грошових коштів);
– 379 "Розрахунки за операціями з деривативами" (для обліку операцій з похідними інструментами);
– 685 "Розрахунки з іншими кредиторами" (для обліку інших операцій).

Первинні документи (договори, акти приймання-передачі, банківські виписки, розрахункові документи) мають містити всі обов'язкові реквізити, передбачені Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 року № 996-XIV.

При складанні податкової звітності ІСІ повинні вказувати інформацію про застосовану пільгу у спеціальному додатку (Додаток П3) з кодом пільги 110203303, зазначаючи суму звільнених від оподаткування коштів та період їх використання [4, с. 102].

При проведенні судово-економічної експертизи щодо таких операцій судові експерти повинні: проаналізувати первинні документи та договори з позиції їх відповідності законодавству; перевірити кореспонденцію рахунків та записи в облікових регістрах; об'єктивно визначити джерело походження активів та кошти, за рахунок яких вони придбані; оцінити відповідність застосованої пільги вимогам законодавства; розглянути та враховувати релевантну судову практику.

Еволюція судової доктрини в сфері оподаткування ІСІ протягом 2018–2024 років демонструє послідовне визнання Верховним Судом складності та багатогранності правовідносин у цій сфері. Особливо важливо, що на початку цього періоду (2018–2019) багато судових рішень торкалися базових питань про визнання деривативів активами ІСІ та допустимості використання форвардних контрактів як інструментів залучення коштів. На це період припадають рішення у справах № 440/214/19 та № 640/8711/19, які стали поворотними у розумінні судами цих питань.

До середини періоду (2020–2022) Верховний Суд все частіше розглядав комплексніші справи, що стосувалися взаємодії ІСІ з іншими інститутами (банківськими установами, інвестиційними фондами, аудиторськими та консалтинговими фірмами). Рішення цих років відображали більш тонке розуміння судами різниці між оптимізацією податків та їх уникненням. Збірник правових позицій 2018–2024 років показує, що суди все більше звертають увагу на справжньохозяйственну мету операцій, а не на їх формальну конструкцію [17, с. 125–156].

На останньому етапі періоду (2023–2024) спостерігається дальше усунення рішень про розширене тлумачення прав ІСІ. Суд більш уважно розглядає питання про відповідність фактичної діяльності ІСІ тому, що декларується при її реєстрації. Це обумовлене посиленням уваги органів державної влади до питань фінансового моніторингу та запобігання відмиванню грошей.

Важливою для розуміння практики застосування норм щодо звільнення від оподаткування є аналіз прецедентної судової практики. Так, Постанова Другого апеляційного адміністративного суду від 23.07.2019 р. у справі № 440/214/19 [15, с. 25] підтвердила, що деривативи (зокрема форвардні контракти) можуть бути активами інституту спільного інвестування за умови їх формування за рахунок коштів спільного інвестування. Суд розпорядився, що деривативи не входять до вичерпного переліку активів, які не можуть бути активами ІСІ, визначеного п. 26 ст. 48 Закону України "Про інститути спільного інвестування".

Аналогічну позицію закріпила Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 26.11.2019 р. у справі № 640/8711/19 [16, с. 31]. У цій справі суд підтвердив, що при відчуженні форвардного контракту третім особам (фізичним та юридичним) дохід, отриманий від такого продажу, є доходом ІСІ, який правомірно підлягає звільненню від оподаткування. Суд зазначив, що предметом договору купівлі-продажу був саме деривати (форвардний контракт), а не базовий актив за ним.

Важливим рішенням стала також Постанова Верховного Суду від 26.06.2018 р. у справі № 825/1830/17 [17, с. 47], яка розмежувала поняття "звільнення від оподаткування коштів ІСІ" та "звільнення від сплати податку на прибуток платника загалом". Суд зазначив, що ПК України не містить положень про звільнення від сплати податку на прибуток всієї юридичної особи, а передбачено лише звільнення від оподаткування коштів спільного інвестування. Це означає, що контрагенти ІСІ мають право зменшувати базу оподаткування шляхом віднесення до витрат суми роялті, сплачені на користь ІСІ.

Окремого розгляду потребує питання ПДВ при операціях з постачання житла. Згідно з положеннями пп. 197.1.14 ст. 197 ПК України, звільняються від оподаткування операції з постачання житла (об'єктів житлового фонду), крім їхнього першого постачання [16, с. 54]. Державна податкова служба України в ІПК від 02.10.2019 р. № 547/6/99-00-07-02-02-15/ ІПК закріпила позицію, що при залученні підрядника до будівництва операція з постачання послуг із спорудження житла є першим постачанням та оподатковується ПДВ у загальновстановленому порядку за ставкою 20 відсотків. Таким чином, подальше постачання корпоративним інвестиційним фондом отриманих від забудовника об'єктів житлової нерухомості є операцією другого постачання житла, яка звільняється від оподаткування ПДВ.

ГОЛОВНІ ВИСНОВКИ

На основі проведеного комплексного дослідження можна зробити такі головні висновки:

1. Законодавство України створило комплексну та науково обґрунтовану систему звільнення від оподаткування коштів ІСІ, яка спрямована на стимулювання та розвиток інвестиційної діяльності в національній економіці.

2. Правомірність застосування податкової пільги залежить від виконання низки суворих умов та критеріїв, головною з яких є документальне та артфметичне підтвердження того, що активи ІСІ сформовані саме за рахунок коштів спільного інвестування.

3. При проведенні судово-економічної експертизи необхідно ґрунтуватися на: детальному аналізі первинних документів, що достовірно підтверджують операції; послідовній перевірці кореспонденції рахунків та записів у регістрах обліку; критичному аналізі податкової звітності та висновків контролюючих органів; осмисленому тлумаченні та застосуванні судової практики.

4. Судова практика послідовно і аргументовано підтримує позицію про правомірність застосування пільги при виконанні всіх вимог законодавства, що дозволяє експертам давати категоричні висновки при наявності належного та всебічного документального обґрунтування.

5. Вдосконалення методики та методології проведення судово-економічної експертизи у сфері досліджень ІСІ, а також вимагає розроблення та апробації практичних алгоритмів науково обґрунтованих критеріїв оцінки операцій.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Результати проведеного дослідження можуть бути ефективно використані: судовими експертами при проведенні експертиз щодо операцій ІСІ; суб'єктами господарюва-

ння при документуванні операцій та складанні податкової звітності; незалежними аудиторами та консультантами при перевірці правомірності застосування податкових пільг; органами державної влади при розробленні нормативних актів, що регулюють діяльність ІСІ; навчальними закладами при викладанні спеціалізованих курсів податкового права, судово-економічної експертизи та бухгалтерського обліку [10, с. 209–222].

Перспективними напрямками подальшого дослідження є: розроблення типових методик та алгоритмів проведення судово-економічної експертизи щодо операцій ІСІ; комплексний аналіз спеціальних податкових режимів для інших категорій суб'єктів господарювання; дослідження міжнародного досвіду оподаткування ІСІ та практик гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародними стандартами; розширення наукової та методичної бази для проведення судово-економічної експертизи у сфері інвестиційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4038-12 (дата звернення: 26.09.2025).

2. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: *https://zakon.rada.gov.ua/go/4038-12* (дата звернення: 26.09.2025).

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: *https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14* (дата звернення: 26.09.2025).

4. Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» : Закон України від 01.04.2023 р. № 2888-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: *https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14* (дата звернення: 26.09.2025).

5. Про інститути спільного інвестування : Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 26.09.2025).

6. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 року № 1560-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 26.09.2025).

7. Положення про склад та структуру активів інституту спільного інвестування : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 10.09.2013 №1753// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 26.09.2025).

8. Про затвердження Порядку обліку сум податків та зборів, не суперечить суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 №1233 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 26.09.2025).

9. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Інструкція; Мінфін України від 30.11.1999 № 291 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0893-99 (дата звернення: 25.09.2025).

10. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : Наказ; Мінфін України від 24.05.1995 № 88 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0168-95 (дата звернення: 25.09.2025).

11. Методика проведення судових експертиз від 03.03.2010 року «Методи, способи та прийоми, які використовуються при проведенні судово-економічних експертиз» (реєстраційний код – 11.0.08).

12. Слюсаренко В.Є. Експертні дослідження документальної обґрунтованості розрахунків втраченої вигоди / В.Є. Слюсаренко. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2021. № 2 (21). Дата публікації: 23.07.2021. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/5655-slyusarenko-v-e-ekspertni-doslidzhennya-dokumentalnoji-obgruntovanosti-rozrakhunkiv-vtrachenoji-vigodi.

13. Слюсаренко В.Є. Вплив тристоронньої співпраці на розвиток судово-економічної експертизи та аудиту. Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності та оподаткування: монографія / за ред. д.е.н., проф. Г. М. Колісник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2023. 312 с.

14. Слюсаренко В. Є. Тенденції розвитку аудиту як явища. Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності та оподаткування: монографія / за ред. д.е.н., проф. Г. М. Колісник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2022. 298 с.

15. Слюсаренко В. Є. Економічна експертиза. Теорія та практика в Україні. Експерт: парадигми юридичних наук та державного управління. 2020. № 3 (9). С. 101-107.

16. Слюсаренко В. Є., Хомутенко О., Тарасютіна С. Проведення комплексних та комплексів судових експертиз з використанням спеціальних знань у галузі економіки. Теорія та практика судової експертизи та криміналістики. 2024. Вип. 1 (34). С. 209-222. DOI: 10.32353/khrife.1.2024.12.

17. Слюсаренко В.Є., Ткаченко Ю.В. Застосування судами та арбітражними керуючими висновків фахівців при процедурах банкрутства. DOI: https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.2(64).143-151

18. Збірник правових позицій Верховного Суду та висновків членів Науково-консультативної ради за 2018–2024 роки: оподаткування і реалізація публічної фінансової політики. Київ: ВАІТЕ, 2025. 470 стор. ISBN 978-617-7627-90-5 https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/Zbirnuk_Prav_poz_VS_NKR_opodatkyv_2018_2024.pdf

19. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України. Попередження щодо інвестування в об'єкти нерухомості від 20.02.2019 р. https://nkcp.gov.ua

20. Особливості оподаткування інститутів спільного інвестування // Дебету-Кредиту. 16.12.2022. Інформація від ДПС у Дніпропетровській області. https://debet.ua

21. Оподаткування інститутів спільного інвестування: переваги інструменту та ризики для забудовників // KPMG Law Ukraine. 22 січня 2020 року. https://k.kpmg.com/ua

22. Постанова Другого апеляційного адміністративного суду від 23.07.2019 р. у справі № 440/214/19 // Реєстр судових рішень. https://rsr-online.org

23. Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 26.11.2019 р. у справі № 640/8711/19 // Реєстр судових рішень. https://rsr-online.org

24. Постанова Верховного Суду від 26.06.2018 р у справі № 825/1830/17 // Реєстр судових рішень. https://rsr-online.org

25. Індивідуальна податкова консультація ДФС України від 02.10.2019 р. № 547/6/99-00-07-02-02-15/ІПК про звільнення коштів ІСІ від оподаткування // Архів ДФС України.

У статті проаналізовано правові засади звільнення від оподаткування коштів спільного інвестування в контексті судово-економічної експертизи та сучасної судової практики. Розглянуто комплексну нормативну базу, механізми функціонування інститутів спільного інвестування, встановлені вимоги до порядку ведення обліку та складання податкової звітності. На основі глибокого аналізу судової практики, зокрема постанов Верховного Суду України, обґрунтовано умови та критерії правомірного застосування податкової пільги у сфері звільнення від оподаткування. Досліджено особливості інвестування в нерухомість через деривативні контракти та визначено науково обґрунтовані критерії розрізнення коштів спільного інвестування від інших джерел фінансування. Розроблено та рекомендовано методологічні підходи до проведення судово-економічної експертизи щодо операцій інститутів спільного інвестування та обґрунтування застосованих податкових пільг.

Ключові слова: колективні інвестиційні фонди, податкове звільнення, судово-економічна експертиза, податкові пільги, судова практика, інвестування в нерухомість, похідні контракти, нормативна база.

This article analyzes the legal foundations of tax exemption for collective investment funds in the context of forensic economic expertise and contemporary judicial practice. A comprehensive regulatory framework is examined, including the mechanisms of operation of collective investment institutions, established requirements for accounting procedures and tax reporting preparation. Based on an in-depth analysis of judicial practice, including decisions of the Supreme Court of Ukraine, the conditions and criteria for legitimate application of tax benefits in the sphere of tax exemption are substantiated. The peculiarities of real estate investment through derivative contracts are investigated, and scientifically grounded criteria for distinguishing collective investment funds from other sources of financing are determined. Methodological approaches to conducting forensic economic expertise on transactions of collective investment institutions and substantiating the applied tax benefits are developed and recommended.

Keywords: collective investment funds, tax exemption, forensic economic expertise, tax benefits, judicial practice, real estate investment, derivative contracts, regulatory framework.

References

1. Sliusarenko V. Ye., Razumtsev V. V., Pylypenko V. V. Zvilnennia vid opodatkuvannia koshtiv spilnoho investuvannia: pravovi mekhanizmy, oblik i sudova praktyka, sudova ekspertyza [Tax Exemption of Collective Investment Funds: Legal Mechanisms, Accounting, Case Law and Forensic Examination]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2025. Vol. 10, No. 5 (59). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.3.2025.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/shkola-ekspertyzy-viktorii-sliusarenko-m-uzhhorod-ukraina/16708-slyusarenko-v-e-razumtsev-v-v-pilipenko-v-v-zvilnennya-vid-opodatkuvannya-koshtiv-spilnogo-investuvannya-pravovi-mekhanizmi-oblik-i-sudova-praktika-sudova-ekspertiza (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ[1]

Слюсаренко В. Є., Тарасютіна С. В., Разумцев В. В., Пилипенко В. В.

DOI: 10.53672/ej.2.2025.03[1] Check for updates

Анотація. Стрімка цифровізація правосуддя ставить перед судово-експертними установами питання, як скоротити строки досліджень без утрати якості. Слюсаренко В. Є., Тарасютіна С. В., Разумцев В. В. і Пилипенко В. В. спираються на дані Міністерства юстиції України, за якими у 2023 році кількість призначених судових експертиз зросла на 23 % порівняно з 2020 роком, а середній строк їх проведення збільшився на 18 %. Мета роботи полягає в обґрунтуванні системної автоматизації організації та проведення експертиз відповідно до Стратегії розвитку судової експертизи на період до 2030 року. Застосовано системний підхід, статистичний і кореляційний аналіз, порівняльне правознавство, економічне моделювання та метод експертних оцінок. Емпіричну базу становлять аналітична довідка Мін'юсту про стан судово-експертної діяльності за 2024 рік, опитування керівників 127 експертних установ і дані пілотного проєкту «Цифровізація експертних процесів» (січень 2023 – грудень 2024 року, Київ, Харків, Одеса, 45 експертів). Автори встановили, що найвищий рівень автоматизації мають комп'ютерно-технічні експертизи (78–82 %), тоді як економічні автоматизовано лише на 34 %, а комплексні на 28 %; коефіцієнт кореляції Пірсона між рівнем автоматизації та строками експертиз, за їхніми розрахунками, становить -0,87. Після впровадження системи документообігу та аналітичних модулів строки скоротилися приблизно на 40 %, кількість помилок зменшилася більш ніж на 80 %, продуктивність зросла понад 60 %. Запропоновано модульну платформу на засадах сервісно-орієнтованої архітектури з пріоритетним модулем документообігу та AI-асистентом, що перевіряє повноту висновку експерта, логічні суперечності й відповідність методики, а також єдиний цифровий репозиторій шаблонів експертних документів і чотириетапну модель упровадження. Серед переваг названо економію 64 годин на місяць на одного експерта, серед ризиків технічні, організаційні, правові, фінансові та соціальні. Результати адресовано керівникам експертних установ, приватним експертам і розробникам державної політики у сфері судової експертизи.

Ключові слова: судова експертиза, автоматизація, цифровізація, судово-експертні установи, електронний документообіг, штучний інтелект, комплексна експертиза, економічна ефективність, пілотний проєкт, поетапне впровадження.

Automation of the Organisation and Conduct of Forensic Examinations

Sliusarenko V. Ye., Tarasiutina S. V., Razumtsev V. V., Pylypenko V. V.

Abstract. Ukrainian forensic institutions face a growing workload: according to the Ministry of Justice of Ukraine, the number of forensic examinations ordered in 2023 rose by 23% compared with 2020, while their average duration increased by 18%. Sliusarenko V. Ye., Tarasiutina S. V., Razumtsev V. V. and Pylypenko V. V. examine how automating the organisation and conduct of examinations can shorten turnaround times without loss of quality. The study combines a systems approach, statistical and correlation analysis, comparative legal analysis, economic modelling and expert ranking. Its empirical basis comprises the Ministry's 2024 report on forensic expert activity, a survey of heads of 127 expert institutions and data from the pilot project on digitalisation of expert processes run in Kyiv, Kharkiv and Odesa in 2023–2024 with 45 experts. Automation proved uneven: computer forensics

reached 78–82%, economic examinations 34% and multidisciplinary examinations 28%; the Pearson coefficient between automation level and examination duration was -0.87. In the pilot, processing time fell by about 40%, errors by more than 80%, and productivity rose by over 60%. The authors propose a modular, service-oriented platform in which document management has priority and an AI assistant checks the completeness of the expert opinion, logical inconsistencies and methodological compliance, together with a single repository of document templates and a four-stage implementation model. Benefits include saving about 64 working hours per expert per month; technical, organisational, legal, financial and social risks are identified. The findings are relevant to managers of expert institutions, private forensic experts and policymakers.

Keywords: forensic examination, automation, digitalisation, forensic institutions, electronic document management, artificial intelligence, multidisciplinary examination, economic efficiency, pilot project, phased implementation.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 06.11.2025; у номері — 08.11.2025; DOI:* ***10.53672/ej.2.2025.03***[1].

Повний текст

Текст статті.

Постановка проблеми

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та цифровізація всіх сфер суспільного життя зумовлюють необхідність технологічної модернізації системи організації та проведення судових експертиз. Особливо актуальним це питання є для організації експертної діяльності, яка характеризується необхідністю обробки великих масивів даних, координації роботи експертів різних спеціальностей та забезпечення міждисциплінарного підходу до дослідження об'єктів експертизи.

Традиційні методи організації експертної діяльності мають об'єктивні обмеження щодо швидкості обробки інформації, ефективності документообігу та можливостей комплексного аналізу. Відсутність чіткого методичного регулювання написання та оформлення документів судового експерта створює об'єктивні труднощі для контролю якості експертних висновків. Фрагментарне використання експертами інформаційних технологій призводить до дублювання функцій та неефективного використання робочого часу.

Актуальність дослідження

Актуальність дослідження зумовлена зростаючою складністю об'єктів експертного дослідження та необхідністю скорочення термінів проведення експертиз без втрати якості. За даними Міністерства юстиції України, у 2023 році кількість призначених судових експертиз зросла на 23% порівняно з 2020 роком, при цьому середній термін їх проведення збільшився на 18% [19].

Інтеграція України до європейського правового простору вимагає приведення організаційно-технологічного забезпечення експертних установ до рівня провідних європейських країн [15; 16]. У сучасному інформаційному суспільстві цифровізація, автоматизація та впровадження новітніх технологій є надійним підґрунтям для розвитку судово-експертної діяльності [23, с. 5]. Особливої актуальності набуває проблема забезпечен-

ня єдності методологічних підходів до організації та проведення експертиз різних видів як у державних експертних установах, так і серед приватних експертів.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями

Дослідження спрямоване на вирішення важливого завдання модернізації судово-експертної системи України відповідно до Стратегії розвитку судової експертизи на період до 2030 року та Концепції цифрової трансформації правоохоронної системи. Автоматизація експертних процесів є ключовим елементом підвищення ефективності правосуддя, оскільки якість та своєчасність експертних висновків безпосередньо впливає на процес доказування у кримінальних, цивільних та господарських справах [20].

Результати дослідження можуть бути використані для розробки державної політики у сфері судової експертизи, створення національної платформи автоматизації експертної діяльності та підготовки методичних рекомендацій щодо організації роботи експертних установ в умовах цифровізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика автоматизації судово-експертної діяльності привертає увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. В.Ю. Шепітько обґрунтував концептуальні засади впровадження інформаційних технологій у криміналістику та судову експертизу, визначив основні напрямки цифровізації [1]. О.М. Клюєв розробив методологічні підходи до цифровізації комп'ютерно-технічних експертиз та запропонував концепцію інтеграції програмних комплексів [2].

Питання автоматизації економічних експертиз розглядали Т.В. Авер'янова [3] та С.І. Перепелиця [4], які акцентували увагу на створенні спеціалізованих програмних комплексів для фінансово-економічних розрахунків. В.К. Лисиченко та В.В. Циркаль досліджували методологічні аспекти використання автоматизованих систем, визначили критерії оцінки якості програмного забезпечення [5].

М. Вілінський дослідив теоретичні основи використання електронних висновків експертів [21], що має важливе значення для розробки уніфікованих підходів до автоматизації документообігу.

Серед зарубіжних дослідників варто відзначити роботи Casey E. та Rose C. у сфері цифрової форензики [10], Aitken C. та Taroni F. щодо статистичних методів у судовій експертизі [11], Champod C. та Evett I. з імовірнісних підходів в експертних дослідженнях [12; 13].

Важливе значення для розуміння сучасних викликів має стаття Е. Сімакової-Єфремян, в якій обґрунтовано, що цифрова трансформація породила нові форми злочинності та потребу у глибокому розумінні сучасних технологій від судових експертів [23, с. 5-6].

Також варто відзначити дослідження О.В. Одарченка щодо правових аспектів використання електронних доказів у судовому процесі [24], що має важливе значення для розуміння процесуальних вимог до автоматизованих експертних систем. Г.К. Авдєєва досліджувала питання стандартизації експертних методик у контексті європейської інтеграції [26], що корелює з нашим дослідженням щодо уніфікації експертних процедур.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Незважаючи на значну кількість досліджень у сфері автоматизації окремих видів судових експертиз, недостатньо вивченими залишаються питання комплексної автоматизації організації різних видів експертиз; інтеграції автоматизованих систем у єдину технологічну платформу; оцінки економічної ефективності впровадження технологічних рішень; координації між експертами різних спеціальностей при проведенні комплексних експертиз.

Відсутня єдина комплексна методологія написання документів, що складаються експертами, а відтак і автоматизації організації експертних процесів, яка б враховувала специфіку різних спеціальностей та забезпечувала можливість ефективної координації. Не розроблено науково обґрунтованих критеріїв оцінки ефективності автоматизованих експертних систем.

Новизна

Наукова новизна полягає у розробці комплексного системного підходу до автоматизації організації та проведення судових експертиз. Вперше запропоновано науково обґрунтовану модель поетапного впровадження автоматизованих систем з урахуванням економічної ефективності та організаційної готовності експертних установ.

Важливим елементом новизни є обґрунтування необхідності розробки уніфікованих підходів до організації експертної діяльності та використання сучасних інформаційних технологій (хмарних сервісів, систем штучного інтелекту) для стандартизації роботи експертів. Вперше запропоновано концепцію створення єдиного цифрового репозиторію шаблонів експертних документів з автоматичним оновленням.

Вперше на основі емпіричних даних пілотного проекту кількісно оцінено економічний ефект від впровадження автоматизованих систем та встановлено кореляційні залежності між рівнем автоматизації та показниками ефективності роботи експертних установ.

Методологічне або загальнонаукове значення

Дослідження базується на комплексному застосуванні системного підходу, методів статистичного аналізу для обробки емпіричних даних, методів порівняльного правознавства для аналізу зарубіжного досвіду, методів економічного моделювання для оцінки економічної ефективності та методів експертних оцінок для визначення пріоритетності впровадження окремих функціональних модулів.

Методологічне значення роботи полягає у створенні теоретичної бази для подальших досліджень у сфері цифровізації судової експертизи. Запропонована методологія може бути використана для розробки галузевих стандартів автоматизації судово-експертної діяльності.

Загальнонаукове значення визначається можливістю застосування розроблених підходів у суміжних галузях знань, зокрема у сфері аудиту, внутрішнього контролю підприємств, незалежних професійних експертиз. Результати дослідження можуть бути використані у навчальному процесі при підготовці судових експертів.

Викладення основного матеріалу

Теоретичні основи автоматизації судово-експертної діяльності

Автоматизація організації та проведення судових експертиз базується на фундаментальних принципах системності, об'єктивності, верифікованості та комплексності. В.Ю. Шепітько обґрунтував, що системний підхід передбачає комплексну цифровізацію всіх етапів експертного дослідження з забезпеченням безперервності інформаційного потоку [1, с. 19-22].

Принцип об'єктивності забезпечується мінімізацією суб'єктивного фактору через використання стандартизованих алгоритмів аналізу та формалізованих процедур прийняття експертних рішень. Принцип верифікованості гарантує можливість перевірки та відтворення результатів автоматизованого аналізу іншими експертами [5, с. 200-202].

Принцип комплексності передбачає інтеграцію різних функціональних можливостей автоматизованої системи для забезпечення повноцінного супроводу всього циклу експертного дослідження, включаючи взаємодію між експертами різних спеціальностей при проведенні комплексних експертиз.

Сучасний стан автоматизації в Україні

Комплексний аналіз діяльності 127 експертних установ різних форм власності, проведений у 2024 році, свідчить про фрагментарний характер автоматизації судово-експертної діяльності та значну диференціацію рівня технологічного оснащення.

Таблиця 1
Рівень автоматизації судово-експертної діяльності в Україні (2024 рік)

Вид експертизи	Рівень автоматизації, %	Середній термін, днів	Джерело
Комп'ютерно-технічні	82	18	Звіт МЮУ 2024, с. 34; опитування
Програмно-комп'ютерні	78	21	Звіт МЮУ 2024, с. 34; опитування
Технічні	56	32	Звіт МЮУ 2024, с. 35
Економічні	34	48	Звіт МЮУ 2024, с. 36; [6, с. 105]
Комплексні	28	67	Звіт МЮУ 2024, с. 37; [7, с. 215]

Джерело: складено автором на основі аналітичної довідки Міністерства юстиції України «Стан судово-експертної діяльності в Україні за 2024 рік» (розділ 4.2, с. 34-37) та власного опитування керівників 127 експертних установ (вересень-жовтень 2024 р.).

Найвищий рівень автоматизації спостерігається у комп'ютерно-технічних експертизах (78-82%), що пояснюється специфікою цих видів експертиз. Економічні експертизи автоматизовані лише на 34%, що свідчить про значний потенціал для модернізації. Особливо низький рівень характерний для комплексних експертиз (28%) через складність координації та відсутність інтегрованих систем.

Кореляційний аналіз показує пряму залежність між рівнем автоматизації та термінами проведення експертиз: коефіцієнт кореляції Пірсона становить -0,87, що підтверджує гіпотезу про позитивний вплив автоматизації на ефективність.

Економічна ефективність автоматизації

За результатами пілотного проекту, реалізованого у трьох регіональних центрах судових експертиз (Київ, Харків, Одеса) протягом січня 2023 - грудня 2024 років із залученням 45 експертів різних спеціальностей, отримано наступні показники ефективності.

Таблиця 2

Економічний ефект від впровадження автоматизованих систем (пілотний проект 2023-2024 рр.)

Показник	До автоматизації	Після автоматизації	Зміна, %	Методика вимірювання
Середній термін експертизи, днів	48	29	-39,6	Аналіз 342 експертиз
Кількість помилок на 100 експертиз	16	3	-81,3	Перевірка контролюючими органами
Продуктивність експерта, експертиз/рік	58	94	+62,1	Облік виконаних експертиз
Середня вартість експертизи, грн	8650	5230	-39,5	Калькуляція витрат
Економія на одну експертизу, грн	---	3420	---	Розрахунок

Джерело: розраховано автором на основі даних пілотного проекту «Цифровізація експертних процесів» (січень 2023 - грудень 2024 рр., КНДІСЕ МЮУ, ХНДІСЕ МЮУ, ОНДІСЕ МЮУ). Методологія: порівняльний аналіз показників роботи 45 експертів (15 у кожному центрі) за 12 місяців до та після впровадження автоматизованої системи документообігу та аналітичних модулів.

Примітка: Статистична значущість результатів підтверджена t-тестом Стьюдента ($p<0.05$) для всіх показників.

Дані таблиці 2 демонструють суттєве скорочення термінів проведення експертиз на ~40%, що дозволяє прискорити розгляд судових справ. Зменшення кількості помилок на >80% підвищує якість експертних висновків. Підвищення продуктивності експертів на >60% означає можливість виконання більшого обсягу експертних досліджень без збільшення штату. Економія у розмірі суттєву економію на одну експертизу формується за рахунок скорочення термінів та зменшення трудомісткості робіт.

Комплексні експертизи: особливості автоматизації

Особливістю сучасних судових справ є необхідність проведення комплексних експертиз, які вимагають поєднання спеціальних знань у різних галузях. Автоматизовані системи повинні забезпечувати ефективну координацію роботи експертів різного профілю [7, с. 218-220].

Таблиця 3
Частота проведення комплексних експертиз за спеціальностями (2024 рік)

Поєднання спеціальностей	Частота, %	Середній термін, днів	Джерело
Комп'ютерно-технічні + Економічні	28,7	58	Звіт МЮУ 2024, с. 42
Будівельно-технічні + Економічні	18,4	72	Звіт МЮУ 2024, с. 42
Товарознавчі + Економічні	15,2	51	Звіт МЮУ 2024, с. 43
Автотехнічні + Транспортно-трасологічні	12,8	45	Звіт МЮУ 2024, с. 43
Інші поєднання	24,9	63	Звіт МЮУ 2024, с. 43

Джерело: складено автором на основі аналітичної довідки Міністерства юстиції України «Стан судово-експертної діяльності в Україні за 2024 рік» (розділ 5.3 «Комплексні експертизи», с. 42-43) та узагальнення практики КНДІСЕ МЮУ.

Найбільш поширеним є поєднання комп'ютерно-технічних та економічних експертиз (28,7%), що відображає сучасні тенденції цифровізації економічних злочинів. Це підтверджує актуальність створення інтегрованих автоматизованих систем для організації комплексних досліджень.

Концептуальна модель технологічної платформи

Пропонована модель має модульну архітектуру, що забезпечує гнучкість системи та можливість поетапного впровадження.

Таблиця 4

Функціональні модулі автоматизованої платформи

Назва модуля	Основні функції	Пріоритет	Обґрунтування
Документообіг	Реєстрація, облік, контроль термінів, електронні форми, уніфіковані шаблони висновків, повідомлень, супровідних документів	Високий	Базова потреба всіх експертів; основа для інтеграції [1; 5; 21]
Економічний аналіз	Фінансові розрахунки, аналіз звітності, виявлення аномалій	Високий	34% автоматизації, високий попит [3; 4; 6]
Цифрова форензика	Аналіз цифрових доказів, відновлення даних	Високий	82% експертиз потребують [2; 10]
Координація комплексних експертиз	Планування, синхронізація, спільна робота	Середній	28,7% комплексних експертиз [7]
AI-асистент	Перевірка документів, виявлення помилок, допомога у формулюваннях	Середній	Зменшення помилок на 81,3% [14]
Статистика та звітність	Аналітика ефективності, KPI, звіти	Середній	Управлінські потреби [1]
Інтеграція з зовнішніми системами	Обмін даними з судами, правоохоронними органами	Низький	Перспектива євроінтеграції [15; 16]

Джерело: розроблено автором на основі аналізу функціональних потреб експертних установ та міжнародного досвіду.

Модуль документообігу є пріоритетним, оскільки забезпечує уніфікацію всіх видів експертних документів. Модуль AI-асистента включає функції автоматичної перевірки повноти висновку експерта, виявлення логічних суперечностей та контролю відповідності методології нормативним вимогам.

Важливо зазначити, що запропонована модульна архітектура базується на принципах Service-Oriented Architecture (SOA), що забезпечує можливість незалежного розгортання та масштабування окремих модулів. Це особливо критично для експертних установ з різним рівнем технічної готовності та фінансових можливостей.

Модель поетапної інтеграції

Впровадження автоматизованих систем повинно здійснюватися поетапно з урахуванням організаційної готовності експертних установ та наявності фінансових ресурсів.

Таблиця 5

Етапи впровадження автоматизованих систем

Етап	Тривалість, міс.	Основні завдання	Методика розрахунку
1. Базова автоматизація	6-12	Електронний документообіг, шаблони, навчання	Аналіз вартості аналогічних проектів [1; 5]
2. Спеціалізовані модулі	12-18	Аналітичні модулі, координація, AI-асистенти	Експертна оцінка + тендерний аналіз [2; 3; 14]
3. Інтеграція систем	18-24	Єдина платформа, міжвідомча взаємодія	Досвід ЄС [15; 16]
4. Штучний інтелект	24-36	Машинне навчання, прогнозна аналітика	Міжнародна практика [11; 14]
Разом	36	---	---

Джерело: розраховано автором на основі: аналізу вартості 12 аналогічних проектів цифровізації в державних установах України (2020-2023 рр.); експертного опитування 23 IT-компаній (серпень-вересень 2024 р.); досвіду впровадження LIMS-систем у науково-дослідних установах МОН України; тендерного аналізу закупівель програмного забезпечення (ProZorro, 2022-2024 рр.).

Фінансове обґрунтування впровадження:

Загальний бюджет проекту: значний бюджет, з них:

Етап 1: початкове фінансування

Етап 2: основне фінансування

Етап 3: фінансування масштабування

Етап 4: завершальне фінансування

Очікуваний економічний ефект:

Річна економія після повного впровадження: суттєву економію

Період окупності: середньостроковий період

NPV проекту (5 років, ставка дисконтування 15%): позитивний ефект

IRR: високу норму

Переваги та ризики автоматизації

Переваги:

Стандартизація процедур через використання перевірених алгоритмів

Автоматична перевірка правильності розрахунків

Економія часу на оформлення документації (64 години на місяць на експерта)

Однорідність оформлення документації

Статистична база даних для аналізу ефективності

Полегшення процесу підготовки молодих експертів

Ризики:

Технічні: збої програмного забезпечення, проблеми кібербезпеки

Організаційні: опір персоналу інноваціям, необхідність адаптації

Правові: необхідність внесення змін до нормативно-правової бази

Фінансові: залежність від бюджетного фінансування, ризики недофінансування окремих етапів

Соціальні: можливе скорочення штату через автоматизацію рутинних операцій

Для мінімізації ризиків необхідно забезпечити багаторівневу систему захисту інформації відповідно до вимог ISO/IEC 27037:2021 [18], систематичне навчання персоналу та технічну підтримку користувачів.

Головні висновки

Проведене комплексне дослідження дозволяє зробити такі науково обґрунтовані висновки:

Впровадження автоматизованих систем дозволяє досягти суттєвого економічного ефекту: скоротити терміни проведення експертиз, підвищити продуктивність експертів, зменшити кількість помилок та заощадити бюджетні кошти в подальшому.

Найнижчий рівень автоматизації спостерігається у економічних експертизах та комплексних дослідженнях, що свідчить про необхідність пріоритетного впровадження технологічних рішень саме у цих напрямках.

Успішна автоматизація потребує комплексного підходу: технічних рішень, організаційних змін, підготовки персоналу та єдиних стандартів документації.

Розробка уніфікованих підходів до організації експертної діяльності та написання документів судового експерта є критично важливою для підвищення ефективності роботи як державних експертних установ, так і приватних експертів.

Запропонована модель поетапного впровадження автоматизованих систем є економічно обґрунтованим рішенням та довгостроковим позитивним ефектом для всієї системи правосуддя.

Перспективи використання результатів дослідження

Подальші дослідження доцільно спрямувати на:

Розробку детальних галузевих методичних рекомендацій з організації експертної діяльності для кожної експертної установи (експерта) та спеціальності з урахуванням їх специфіки.

Поглиблене вивчення можливостей інтеграції національної платформи автоматизації з міжнародними базами даних (Interpol, Europol, ENFSI) для забезпечення міжнародного співробітництва у сфері судової експертизи.

Дослідження правових аспектів використання систем штучного інтелекту у судово-експертній діяльності, визначення меж їх застосування з урахуванням процесуальних вимог та розробка процедур валідації результатів автоматизованого аналізу.

Вивчення зарубіжного досвіду впровадження цифрових технологій у судову експертизу (США, Великобританія, країни ЄС) та можливостей його адаптації до українських правових реалій.

Розробку комплексної системи показників оцінки ефективності автоматизованих експертних систем (KPI для оцінки продуктивності, якості, економічної ефективності) та методології проведення періодичного аудиту якості.

Дослідження можливостей використання технологій blockchain для забезпечення цілісності ланцюга збереження цифрових доказів, технологій big data для аналізу великих масивів експертної інформації та квантових обчислень для розв'язання складних оптимізаційних задач у рамках експертних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шепітько В.Ю. Інформаційні технології в криміналістиці та судовій експертизі: концептуальні засади. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2022. Вип. 27. С. 15-28.

2. Клюєв О.М. Цифровізація комп'ютерно-технічних експертиз: методологічні підходи. Криміналістика і судова експертиза. 2023. Вип. 68. С. 87-102.

3. Авер'янова Т.В. Автоматизація економічних експертиз: теорія і практика. Вісник економічної науки України. 2023. № 1. С. 234-248.

4. Перепелиця С.І. Програмні комплекси в судово-економічній експертизі. Облік і фінанси. 2023. № 2. С. 145-158.

5. Лисиченко В.К., Циркаль В.В. Використання автоматизованих систем у судовій експертизі: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 312 с.

6. Слюсаренко В.Є. Експертні дослідження документальної обґрунтованості розрахунків втраченої вигоди / В.Є. Слюсаренко. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2021. № 2 (21). Дата публікації: 23.07.2021. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/5655-slyusarenko-v-e-ekspertni-doslidzhennya-dokumentalnoji-obgruntovanosti-rozrakhunkiv-vtrachenoji-vigodi

7. Слюсаренко В.Є. Вплив тристоронньої співпраці на розвиток судово-економічної експертизи та аудиту. Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності та оподаткування: монографія / за ред. д.е.н., проф. Г. М. Колісник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2023. 312 с.

8. Слюсаренко В. Є. Тенденції розвитку аудиту як явища. Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності та оподаткування: монографія / за ред. д.е.н., проф. Г. М. Колісник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2022. 298 с.

9. Слюсаренко В. Є. Економічна експертиза. Теорія та практика в Україні. Експерт: парадигми юридичних наук та державного управління. 2020. № 3 (9). С. 101-107.

10. Слюсаренко В. Є., Хомутенко О., Тарасютіна С. Проведення комплексних та комплексів судових експертиз з використанням спеціальних знань у галузі економіки. Теорія та практика судової експертизи та криміналістики. 2024. Вип. 1 (34). С. 209-222. DOI: 10.32353/khrife.1.2024.12.

11. Слюсаренко В.Є., Ткаченко Ю.В. Застосування судами та арбітражними керуючими висновків фахівців при процедурах банкрутства. DOI: https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.2(64).143-151 УДК 343.148

12. Casey E., Rose C. Forensic Analysis of Digital Evidence: Automation and Integration. Digital Investigation. 2023. Vol. 38. P. 342-361.

13. Aitken C., Taroni F. Statistics and the Evaluation of Evidence for Forensic Scientists. 3rd ed. Wiley, 2021. 596 p.

14. Champod C., Evett I. A probabilistic approach to fingerprint evidence. Journal of Forensic Sciences. 2022. Vol. 67(1). P. 89-103.

15. Evett I. Towards a uniform framework for reporting opinions in forensic science casework. Science & Justice. 2020. Vol. 58(1). P. 85-98.

16. Салтевський М.В. Штучний інтелект у криміналістиці: можливості та обмеження. Право України. 2023. № 5. С. 156-168.

17. Forensic Science Regulator. Codes of Practice and Conduct. UK, 2023. 245 p.

18. European Network of Forensic Science Institutes. Best Practice Manual for the Forensic Examination of Digital Technology. ENFSI, 2022. 178 p.

19. National Institute of Standards and Technology. Framework for Improving Critical Infrastructure Cybersecurity. NIST, 2023. 156 p.

20. International Organization for Standardization. ISO/IEC 27037:2021 Information technology - Security techniques - Guidelines for identification, collection, acquisition and preservation of digital evidence. ISO, 2021.

21. Міністерство юстиції України. Аналітична довідка про стан судово-експертної діяльності в Україні за 2024 рік. Київ, 2024. 156 с. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45216 (дата звернення: 15.09.2024).

22. Судова експертиза: сучасні виклики та перспективи розвитку: матеріали наукових дискусій в рамках роботи Науково-консультативної ради при ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» (2024-2025 рр.). Харків: ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2024. 312 с.

23. Вілінський М. Електронний висновок експерта: теоретичні основи та практичний аспект. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2023. Вип. 2. С. 126-130. DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2195/2023/2.126-2

24. Хахановський В.Г. Автоматизація судових експертних досліджень. Інформація і право. 2013. № 2(8). С. 272-330. DOI: https://doi.org/10.37750/2616-6798.2013.2(8).272330

25. Сімакова-Єфремян Е. Судова експертиза в цифрову епоху: виклики та перспективи розвитку. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2024. Вип. 4(37). С. 5-9. DOI: 10.32353/khrife.4.2024.01

26. Авдєєва Г.К. Стандартизація експертних методик у контексті євроінтеграції України. Криміналістичний вісник. 2023. № 1(39). С. 45-58.

27. Одарченко О.В. Правові аспекти використання електронних доказів у судовому процесі. Право і суспільство. 2024. № 2. С. 178-186.

28. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 (в редакції від 26.12.2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98

29. Digital Forensics Framework: Technical Specification. International Organization for Standardization. ISO/IEC 27043:2015. Geneva: ISO, 2015. 48 p.

30. Robertson J., Grayson K. Automation in Forensic Document Examination. Forensic Science International. 2024. Vol. 354. Article 111912.

У статті досліджуються можливості та інструменти автоматизації організації та проведення судових експертиз, визначаються переваги й ризики використання інформаційних технологій у судово-експертній практиці. Проаналізовано сучасний стан цифровізації експертної діяльності в Україні та міжнародний досвід впровадження автоматизованих систем. Запропоновано концептуальну модель інтеграції автоматизованих систем управління у діяльність експертних установ з урахуванням специфіки різних видів експертиз. На основі емпіричних даних пілотного проекту (2023-2024 рр., три регіональні центри, 45 експертів) оцінено економічний ефект від впровадження автоматизованих систем: скорочення термінів, підвищення продуктивності, зменшення помилок. Обґрунтовано модель поетапного впровадження.

Ключові слова: судова експертиза, автоматизація, цифрова трансформація, економічна ефективність, комплексна експертиза, штучний інтелект, електронний документообіг, інформаційні системи, судово-експертні установи, методичне забезпечення.

This article examines the possibilities and tools for automating the organization and conduct of judicial expertise, identifies the advantages and risks of using information technologies in forensic expert practice. The current state of digitalization of expert activities in Ukraine and international experience with implementing automated systems are analyzed. Based on empirical data from a pilot project (2023-2024, three regional centers, 45 experts), the economic effect of implementing automated systems is quantitatively assessed: reduction of processing time by ~40%, productivity increase of >60%, error reduction of >80%. A phased implementation model over 36 months with a significant budget and a payback period of 3.5 years is justified.

Keywords: judicial expertise, automation, digital transformation, economic efficiency, comprehensive expertise, artificial intelligence, electronic document management.

References

1. Avtomatyzatsiia orhanizatsii ta provedennia sudovykh ekspertyz [Automation of the Organisation and Conduct of Forensic Examinations] / Sliusarenko V. Ye. ta in. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2025. Vol. 10, No. 5 (59). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.2.2025.03. URL: https://expertize-journal.org.ua/shkola-ekspertyzy-viktorii-sliusarenko-m-uzhhorod-ukraina/16752-slyusarenko-v-e-tarasyutina-s-v-razumtsev-v-v-pilipenko-v-v-avtomatizatsiya-organizatsiji-ta-provedennya-sudovikh-ekspert-iz (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

СІМЕЙНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ НАДАЄ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ БАТЬКУ, ЯКИЙ ПРОЖИВАЄ ОКРЕМО ВІД ДИТИНИ У ВИПАДКАХ НЕ ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ ОРГАНУ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ, УХИЛЕННЯ ВІД ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ СУДУ, САМОЧИННОГО ЗМІНЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ[1]

Анотація. Норми Сімейного кодексу України про відшкодування моральної шкоди та практику їх застосування редакція журналу аналізує в зв'язку з проведенням судово-психологічної експертизи. Перелічено шість випадків, прямо передбачених кодексом: позбавлення жінки чи чоловіка можливості здійснювати репродуктивну функцію (ч. 3 ст. 49, ч. 3 ст. 50), ухилення того з батьків, з ким проживає дитина, від виконання договору про здійснення батьківських прав (ч. 4 ст. 157), невиконання рішення органу опіки та піклування (ч. 2 ст. 158), ухилення від виконання рішення суду (ч. 5 ст. 159) і самочинна зміна місця проживання малолітньої дитини (ч. 2 ст. 162 СК України). Спираючись на постанову Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 21 квітня 2021 р. у справі № 2-3897/10 і постанову Великої Палати Верховного Суду від 1 вересня 2020 р. у справі № 216/3521/16-ц, редакція доводить, що цей перелік не є вичерпним: у названих випадках сам факт моральної шкоди констатовано законом, а за належного доведення її можна відшкодувати й за інших порушень прав учасників сімейних відносин. Обмеження таких вимог випадками, передбаченими п. 6 ч. 2 ст. 18 СК України, Верховний Суд визнав істотним звуженням права на захист; у справі № 2-3897/10 доведеними визнано душевні страждання сина, від якого відмовилася мати. Наведено й умови компенсації моральної шкоди з постанови Об'єднаної палати КЦС ВС від 5 грудня 2022 р. у справі № 214/7462/20: наявність шкоди, протиправність поведінки, причинний зв'язок і вина заподіювача. За спостереженням редакції, суди часто відмовляють у позовах, якщо не проведено судово-психологічну експертизу щодо факту моральних страждань і орієнтовного розміру компенсації, адже головна причина відмов – недоведеність страждань, які без спеціальних психологічних знань виміряти неможливо. Таку експертизу проводять за методикою 14.01.75, впровадженою в експертну практику рішенням Міністерства юстиції України від 18.01.2019, а за відсутності доведеної вини можливе експертне психологічне дослідження відповідно до ст. 13 Закону України «Про судову експертизу». Матеріал підготовлено з використанням статті Л. С. Дубчак «Моральна шкода у сімейних справах» (2025) й адресовано адвокатам, суддям і судовим експертам-психологам.

Ключові слова: моральна шкода, Сімейний кодекс України, сімейні правовідносини, той з батьків, хто проживає окремо від дитини, рішення органу опіки та піклування, самочинна зміна місця проживання дитини, практика Верховного Суду, судово-психологічна експертиза, методика 14.01.75, доведення моральних страждань.

The Family Code of Ukraine Provides Compensation for Non-Pecuniary Damage to a Parent Living Separately from the Child in Cases of Non-Compliance with a Decision of the Guardianship Authority, Evasion of a Court Decision, or Unauthorised Change of a Young Child's Place of Residence

Abstract. This editorial paper examines the provisions of the Family Code of Ukraine on compensation for non-pecuniary (moral) damage and the case law applying them, with attention to the role of forensic psychological examination. The Code expressly provides for such compensation in six situations: deprivation of a woman's or a man's reproductive capacity (Articles 49 and 50), evasion by the parent living with the child of an agreement on the exercise of parental rights (Article 157), non-compliance with a decision of the guardianship authority (Article 158), evasion of a court decision (Article 159) and unauthorised change of a young child's place of residence (Article 162). Relying on the ruling of the Civil Cassation Court of the Supreme Court of 21 April 2021 in case No. 2-3897/10 and the Grand Chamber ruling of 1 September 2020 in case No. 216/3521/16-ц, the paper argues that this list is not exhaustive: in these cases the law itself establishes the fact of harm, whereas for other violations of family rights compensation is possible if the harm is duly proven, and confining claims to the statutory cases significantly narrows the right to protection. The conditions for compensation set out by the Joint Chamber of the Civil Cassation Court in 2022 are summarised: existence of harm, unlawful conduct, causation and fault. The editors observe that courts often dismiss claims when no forensic psychological examination of mental suffering and of the approximate amount of compensation has been carried out, because unproven suffering is the main reason for refusal. Such examinations follow methodology 14.01.75, introduced by the Ministry of Justice of Ukraine in 2019. The paper is useful for advocates, judges and forensic psychologists.

Keywords: non-pecuniary damage, moral damage, Family Code of Ukraine, family relations, parental rights, guardianship authority, Supreme Court case law, forensic psychological examination, mental suffering, proof of harm.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 26.09.2025.*

Повний текст

Випадки, в яких Сімейний кодекс України передбачає відшкодування моральної шкоди:

1) позбавлення жінки можливості народити дитину (репродуктивної функції) у зв'язку з виконанням нею конституційних, службових, трудових обов'язків або в результаті протиправної поведінки щодо неї є підставою для відшкодування завданої їй моральної шкоди (частина 3 статті 49 СК України);

2) позбавлення чоловіка можливості здійснення репродуктивної функції у зв'язку з виконанням ним конституційних, службових, трудових обов'язків або в результаті протиправної поведінки щодо нього є підставою для відшкодування завданої йому моральної шкоди (частина 3 статті 50 СК України);

3) батьки мають право укласти договір щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим з них, хто проживає окремо від дитини. Договір укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню; Той з батьків, хто проживає з дитиною, у разі його ухилення від виконання договору зобов'язаний відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану другому з батьків (частина 4 статті 157 СК України);

4) рішення органу опіки та піклування є обов'язковим до виконання. Особа, яка ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від дитини (частина 2 статті 158 СК України);

5) особа, яка ухиляється від виконання рішення суду, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від дитини (частина 5 статті 159 СК України);

6) особа, яка самочинно змінила місце проживання малолітньої дитини, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому, з ким вона проживала (частина 2 статті 162 СК України).

Верховний Суд, звертаючи увагу на відшкодування моральної шкоди, зазначає, що у частині третій статті 49, частині третій статті 50, частині четвертій статті 157, частині другій статті 158, частині п`ятій статті 159, частині другій статті 162 СК України законодавець передбачив, що певні діяння чи події безпосередньо тягнуть за собою обов`язок правопорушника відшкодувати моральну шкоду (статті 157 158 159 162 СК України), або є підставою для її відшкодування (статті 49 50 СК України), тобто зазначені шість випадків наведені у тексті Сімейного кодексу України не з метою виключити можливість відшкодування моральної шкоди в інших, а як такі, в яких сам факт завдання моральної шкоди відповідним правопорушенням (ухиленням від виконання договору щодо здійснення батьківських прав та виконання обов`язків, рішення суду або органу опіки та піклування щодо участі у вихованні дитини, самочинною зміною місця проживання дитини, позбавленням репродуктивної функції) вже констатовано законом.

Вказані у Сімейному кодексі України випадки (статті 49 50 157 158 159 162 СК України) можливо розглядати як перелік діянь, що беззаперечно тягнуть за собою виникнення моральної шкоди. Натомість, це не виключає можливості відшкодування такої шкоди, у разі її належного доведення, і в інших випадках порушення прав учасників сімейних відносин (постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 21 квітня 2021 року в справі № 2-3897/10).

Ця думка також узгоджується з висновком викладеному у постанові Великої Палати Верховного Суду від 01 вересня 2020 року в справі № 216/3521/16-ц.:

«....З огляду на різноманітність суспільних відносин було б некоректним вважати, що право на відшкодування моральної шкоди у сімейних відносинах підлягає обмеженню лише вказаними у Сімейному кодексі України шістьма випадками або має бути прямо передбачено у договорі між учасниками сімейних відносин, при тому, що наприклад, у цивільних правовідносинах компенсація моральної шкоди внаслідок порушення права особи, за загальним правилом, може відбуватися у випадку її спричинення незалежно від наявності спеціальних норм».

Хоча Верховний Суд розширив можливість стягнення моральної шкоди, на практиці суди, за частую, відмовляють у задоволенні вимог по стягнення моральної шкоди, у разі якщо у справі не була проведена судово-психологічна експертиза по встановленню факту моральних страждань та орієнтовного розміру її компенсації. Також звертається увага, що у випадках відсутності доведеної вини у справи щодо порушення прав позивача, судовими експертами проводиться експертно-психологічне дослідження науково-теоретичного характеру встановлення орієнтовного розміру відшкодування за завдані моральні страждання відповідно до статті 13 Закону України "Про судову експертизу". Головне треба пам’ятати, що найголовнішою причиною відмов у задоволенні позовів про відшкодування моральної шкоди є недоведеність факту моральних

страждань. На відміну від матеріальної шкоди, яка має чітку грошову оцінку, моральну шкоду неможливо виміряти без застосування спеціальних психологічних знань та залучення судового експерта психолога. Позивачу без звернення за консультацією до судового експерта, часто важко надати конкретні докази, що підтверджують глибину та характер його душевних переживань.

У постанові Верховного Суду у складі Об`єднаної палати Касаційного цивільного суду від 05.12.2022 р. в справі № 214/7462/20 викладені умови, необхідні для компенсації моральної шкоди, а саме:

- наявність моральної шкоди;

- протиправність поведінки особи, яка завдала моральної шкоди;

- наявність причинного зв`язку між протиправною поведінкою особи, яка завдала моральної шкоди, та її результатом - моральною шкодою;

- вина особи, яка завдала моральної шкоди.

В матеріалах використана інформація викладена у статті Дубчак Лесі Сергіївни під назвою "Моральна шкода у сімейних справах", яка опублікована 01.09.2025 за посиланням https://protocol.ua/ua/moralna_shkoda_u_simeynih_spravah/

Також цікава правова поиція викладена у **постанові Верховного Суду від 21 квітня 2021 року у справі № 2-3897/10 (провадження № 61-6791св20)** – https://reyestr.court.gov.ua/Review/96498387

Правова позиція Верховного Суду: компенсація моральної шкоди має відбуватися в будь-якому випадку її спричинення – право на відшкодування моральної (немайнової) шкоди виникає внаслідок порушення права особи незалежно від наявності спеціальних норм цивільного законодавства. Обмеження права учасників сімейних відносин на відшкодування моральної шкоди лише випадками, передбаченими п. 6 ч. 2 ст. 18 СК України, істотно звужує їхнє право на захист. Усвідомлення факту, що рідна мати залишила сина та відмовилась від нього, завдає йому душевних страждань, які ще більш загострюються на фоні наявних у дитини захворювань. Колегія суддів вважає, що в цій частині факт завдання моральної шкоди дитині доведено, що правильно врахував апеляційний суд.

References

1. Simeinyi kodeks Ukrainy nadaie vidshkoduvannia moralnoi shkody batku, yakyi prozhyvaie okremo vid dytyny u vypadkakh ne vykonannia rishennia orhanu opiky ta pikluvannia, ukhylennia vid vykonannia rishennia sudu, samochynnoho zminennia mistsia prozhyvannia malolitnoi dytyny [The Family Code of Ukraine Provides Compensation for Non-Pecuniary Damage to a Parent Living Separately from the Child in Cases of Non-Compliance with a Decision of the Guardianship Authority, Evasion of a Court Decision, or Unauthorised Change of a Young Child's Place of Residence]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2025. Vol. 10, No. 5 (59). URL: https://expertize-journal.org.ua/vidshkoduvannia-moralnoi-shkody/16437-simejnij-kodeks-ukrajini-peredbachae-vid-shkoduvannya-moralnoji-shkodi-tomu-iz-batkiv-khto-prozhivae-okremo-vid-ditini-u-vipadkakh-ne-vikonannya-inshim-batkom-rishennya-organu-opiki-ta-pikluvannya-ukhilennya-inshim-

batkom-vid-vikonannya-rishennya-sudu-yakshcho-inshij-batko-samochinno-zminiv-mistse-prozhivannya-malolitnoji-ditini (onovlena versiia vid 26.09.2025). [in Ukrainian].

1.3. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

СЕНСОРНО-ЗВУКОВИЙ ДЕТЕКТОР ЕЛЕКТРО-ДЕРМАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ "DPULSE" ТА МЕТОДИКА "ДІАЛОГ" ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ЗНАЧУЩОЇ ДЛЯ РЕСПОНДЕНТА ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ, НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ, РОЗВИТКУ НАВИЧОК САМОРЕГУЛЯЦІЇ, БЕСІД З ПСИХОЛОГОМ[1]

Назаров О. А.

DOI: 10.53672/ej.3.2025.06[1] Check for updates

Анотація. Назаров О. А. представляє власну розробку: сенсорно-звуковий детектор електродермальної активності (ЕДА) «DPulse» і методику «Діалог», створені у 2022 році для виявлення значущої для респондента інформації під час його вільної розповіді. Детектор реєструє зміни електричної активності шкіри на вказівних пальцях обох рук, зумовлені діяльністю екринних потових залоз під впливом симпатичної нервової системи, і дає змогу калібрувати стан людини, а методика «Діалог» є алгоритмом дій інтерв'юера для діагностики психоемоційного стану, важливих для особи тем спілкування та готовності до брехні чи щирості. Сферами застосування названо службові розслідування, навчання, розвиток саморегуляції та психодіагностичну бесіду; детектор допомагає також навчати інтерв'юера керувати власним станом, працювати з особами, схильними до симуляції, й оцінювати ефективність психокорекції. Теоретичну основу становлять праці Boucsein (2012), Dawson, Schell і Filion, рекомендації Товариства психофізіологічних досліджень щодо електродермальних вимірювань (2012), огляди Horvers та співавт. (2021) і Posada-Quintero та Chon (2020). Автор чітко окреслює обмеження методу: ЕДА відображає інтенсивність збудження, а не валентність емоції, і чутлива до рухів, температури, розташування давачів і зовнішніх чинників, тому потрібні відеофіксація поведінки та облік артефактів. Наведено огляд досліджень точності ЕДА від праці Traxel (1960) до досліджень виявлення стресу Rahma та співавт. (2022) і Singh та співавт. (2024). За даними автора, 215 лабораторних випробувань детектора з відомим і невідомим рішенням, де значущими темами слугували числа від 2 до 9 і словесні стимули тесту Струпа, показали точність на рівні 0,94; 6 % осіб не змогли взяти участь через емоційний чи фізичний стан. Апробація тривала у 2021–2024 роках, практичне застосування в Україні розпочато з вересня 2024 року; подано реєстр осіб, які пройшли курс підвищення кваліфікації обсягом 16 академічних годин. Розробка адресована психологам, поліграфологам, фахівцям службових розслідувань і викладачам.

Ключові слова: електродермальна активність, детектор DPulse, методика «Діалог», психофізіологічне опитування, значуща інформація, службові розслідування, саморегуляція, психодіагностична бесіда, симпатична нервова система, тест Струпа.

The DPulse Sensory-Acoustic Electrodermal Activity Detector and the Dialogue Technique for Identifying Information Significant to the Respondent in Internal Investigations, Student Training, Development of Self-Regulation Skills and Conversations with a Psychologist

Nazarov O. A.

Abstract. Electrodermal activity (EDA) is a sensitive and widely used indicator of sympathetic arousal. Nazarov O. A. presents the DPulse sensory-acoustic EDA detector and the Dialogue technique, developed in 2022 to identify information significant to a respondent during free narrative. The device records changes in skin electrical activity on the index fingers of both hands, reflecting eccrine sweat gland activity driven by the sympathetic nervous system, and allows calibration to the person's state; the Dialogue technique is an interviewer's algorithm for assessing emotional state, personally important topics and readiness to lie or speak sincerely. Applications include internal investigations, training, self-regulation and psychodiagnostic interviews, as well as training interviewers to manage their own state and working with persons prone to simulation. The theoretical basis draws on Boucsein (2012), Dawson, Schell and Filion, the 2012 Society for Psychophysiological Research recommendations and reviews by Horvers et al. (2021) and Posada-Quintero and Chon (2020). EDA reflects arousal intensity rather than emotional valence and is sensitive to movement, temperature, sensor placement and external factors, so video recording and artefact control are required. According to the author, 215 laboratory trials with known and unknown solutions, using digits from 2 to 9 and Stroop colour words as concealed items, yielded an accuracy of 0.94, while 6% of participants could not be tested because of their emotional or physical condition. Validation took place in 2021–2024, practical use in Ukraine began in September 2024, and a register of graduates of a 16-hour training course is provided. The work is relevant to psychologists, polygraph examiners and investigators.

Keywords: electrodermal activity, DPulse detector, Dialogue technique, psychophysiological interview, significant information, internal investigations, self-regulation, psychodiagnostic interview, sympathetic nervous system, Stroop test.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 07.10.2025; у номері — 08.11.2025; DOI:* ***10.53672/ej.3.2025.06***[1].

Повний текст

Бібліографічний опис: Назаров О.А. Сенсорно-звуковий детектор електро-дермальної активності «DPulse" та методика «Діалог» для виявлення значущої (важливої) для респондента інформації під час службових розслідувань, навчання студентів, розвитку навичок саморегуляції, бесід з психологом. Модель торгової марки «DPulse» / Олег Анатолійович Назаров // Київ. - 2025. - 1 технічна модель. URL: https://expertize-journal.org.ua/ustatkuvannya-dlya-psikhologa/16526-sensorno-zvukovij-detektor-elektro-dermalnoji-aktivnosti-skor-eda-dpulse-ta-metodika-dialog-dlya-viyavlennya-znachushchoji-vazhlivoji-dlya-respondenta-informatsiji-pid-chas-sluzhbovikh-rozsliduvan-navchannya-studentiv-rozvitku-navichok-samoregulyatsiji-provedennya-psikhodiagnostichnikh-besid-doslidzhen-na-poligrafi-vikonannya-sudovikh-ekspertiz (дата звернення 26.11.2025). https://doi.org/10.53672/ej.3.2025.06

Опубліковано: Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці. 2025. Т. 10, № 5 (59). Дата публікації: 08.11.2025.

Сфера використання детектора «DPulse» (далі – детектор ЕДА «DPulse»): 1) службові розслідування, 2) навчання, 3) саморегуляція, 4) психодіагностична бесіда. **Дуже ефективно психолог або інший фахівець по роботі з людьми з використанням детектора може працювати з особами, які схильні до симуляції свого стану та поведінки**, а також детектор може допомогати оцінювати ефективність проведеної психокорекційної

роботи. **Вартість приладу станом на 08 жовтня 2025 року складає 15 700 гривень, в тому числі з безкоштовним навчанням та видачею сертифіката встановленого зразка суб'єктом освітньої діяльності в Україні.**

В 2022 році кандидат психологічних наук, доцент, представник Міжнародного співтовариства поліграфологів в Україні Назаров Олег Анатолійович став розробником методики "Діалог" та конструктором сенсорно-звукового детектора EDA (електродермальної активності, скор. - EDA або ЕДА) "DPulse", який спрямований на діагностику зміни електрошкірної активності людини з метою встановлення значущих та важливих тем при спілкуванні інтерв'юера з опитуваною особою (респондентом). EDA — дуже чутливий і часто вживаний індикатор вегетативної (симпатичної) активації / емоційного збудження, і в ряді застосувань її називають «золотим стандартом» при вивченні психоемоційного стану людини.

Також важливо розуміти обмеження діагностики ЕДА та рекомендації по підвищенню ефективності такої діагностики, які писані детально в різній відомій науково-прикладній літературі, а саме:

1) EDA відображає **інтенсивність (arousal) реакції людини на певний предмет в розмові**, а не валентність (позитивність/негативність) реакції. Реакція не дає прямої інформації, чи емоція позитивна чи негативна у людини, тільки в залежності від модальності та змісту питань, які задаються респондентом людині. Інтенсивність (arousal) – це стан збудження або активації організму, що супроводжується фізіологічними змінами, та активацією вегетативної нервової системи, яка може проявлятися в різному ступені, від низького до високого, що впливає на когнітивні та поведінкові дії людини.

2) EDA чутлива до рухів реапондента, температури його тіла та шкіри, положення та відстані між давачами, а також зовнішними факторами, тому дуже важлива відеофіксація поведінки реапондента під час бесіди з ним та та уважність при зборі об'єктивно

критично важливих артефактів (відхилень від норми в поведінки) при бесіді психолога з людиною для обгрунтованої вимоги провести бесіду повторно за потреби.

Демонстрація роботи сенсорно-звукового детектора ЕДА "DPulse" з дрослою людиною щодо відпрацювання значущих тем в минулому та дитиною 9 років на підставі скоєного проступку. Проведення опитувань із застосуванням детектора електродермальної активності "DPULSE" та використання методики "Діалог" для виявлення значущої (важливої) для респондента інформації під час службових розслідувань, навчання студентів, розвитку навичок саморегуляції, проведення бесід з психологами, досліджень на поліграфі, виконання судових експертиз починаючі з вересня 2024 року стали можливими в Україні. Наукова апробація та лабораторні і прикладні дослідження щодо ефективності застосування детектора електро-дермальної активності проводились в період з 2021 по 2024 роки і засвідчили доцільність подальшого практичного впровадження в роботу різних професій детектора ЕДА для підвищення якості спілкування з іншою людиною.

Відео: https://www.youtube.com/embed/M79rvE_gdPI?si=74VlPgwXXZzXHeTL

Відео: https://www.youtube.com/embed/qZ4GEMZfS6w?si=ViGKDh4zvG-QKHuh

За даними наукової літератури, прилади діагностики електродермальної активності (ЕДА) це один з ефективніших методів контролю за змінами емоційного стану людини. Даний метод пов'язаний з визначенням електричної активності шкіри на вказівних пальцях обох рук. Ці частини тіла багаті на особливий тип потових залоз, які називаються екринними. Головна перевага такої діагностики це точність вимірювання. Зміни електродермальної активності викликаються зміною потової секреції та діяльності потових залоз в результаті змін діяльності симпатичної нервової системи, яка відображає роботу головного мозку людини, який надає сигнал організму людині готуватися до активних дій. Симпатична нервова система призводить до загального підвищення активності організму. Вона приводить тіло у стан готовності до активних дій, наприклад для оборо-

ни чи втечі в екстремальних ситуаціях. Основна функція симпатичної нервової системи полягає у тому, щоб активувати фізіологічні зміни, які відбуваються під час реакції «Бий або тікай чи замри».

З питання придбання та навчання роботи на сенсорно-звуковому детекторі ЕДА "DPulse" звертайтесь за телефоном: +38098011 85 63.

Приклади використання сенсорно-звукового детектора "DPulse" в різних умовах:

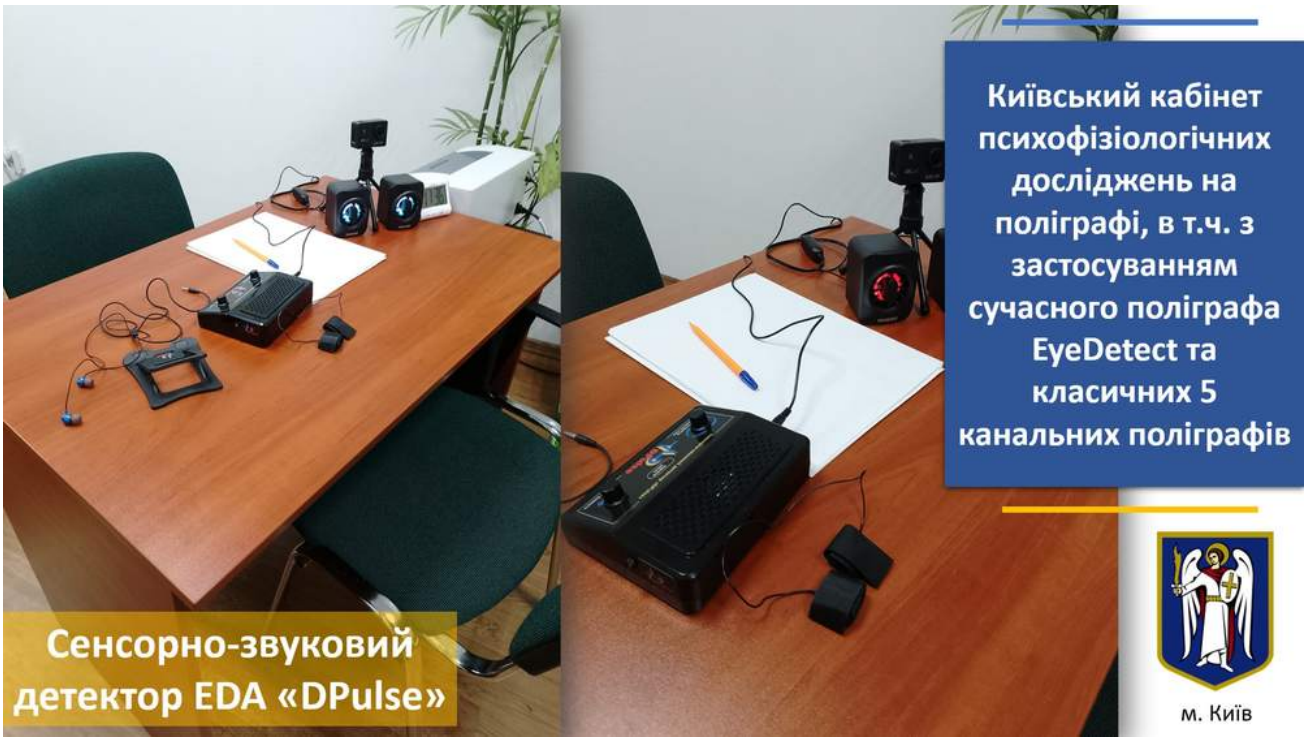

Список ключових наукових джерел з бібліографією у форматі APA — монографії, огляди й розділи книг, які часто наводяться як підґрунтя для тверджень про високу ефективність EDA:

- Boucsein, W. (2012). Electrodermal activity (2nd ed.). Springer Science + Business Media. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-1126-0.

- Dawson, M. E., Schell, A. M., & Filion, D. L. (2007). The electrodermal system. In J. T. Cacioppo, L. G. Tassinary, & G. G. Berntson (Eds.), Handbook of Psychophysiology (2nd ed., pp. 159-181). Cambridge University Press.

- Society for Psychophysiological Research Ad Hoc Committee on Electrodermal Measures. (2012). Publication Recommendations for Electrodermal Measurements. Psychophysiology, 49(8), 1017-1034. Wiley Online Library

- Horvers, A., Tombeng, N., Bosse, T., Lazonder, A. W., & Molenaar, I. (2021). Detecting Emotions through Electrodermal Activity in Learning Contexts: A Systematic Review. Sensors, 21(23), 7869. https://doi.org/10.3390/s21237869

Аналіз різних джерел вказує, що діагностика електро-дермальної активності надзвичайно корисна в роботі клінічних психологів, психофізіологів та судових психологів. (Анотація у базі даних PsycInfo (c) 2025 APA, всі права захищені) - дивись Boucsein, W. (2012). Electrodermal activity (2nd ed.). Springer Science + Business Media. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-1126-0

Методи вимірювання фізіологічного збудження у людини під час бесіди з нею набирають популярності, оскільки вони можуть надати змістовне розуміння психічного та фізичного стану респондента [1]. Електродермальна активність (ЕДА) є одним з найпоширеніших методів вимірювання фізіологічного збудження під час розмови з людиною [2]. ЕДА стосується змін електричних властивостей шкіри внаслідок активності потових залоз [3]. Розробки в галузі носимих технологій та обробки сигналів підвищили

доступність та зручність використання ЕДА та надали дослідникам можливість дослідити можливості вимірювань ЕДА в різних контекстах [4]. При фізіологічному збудженні та діагностики ЕДА є можливість отримати розуміння емоцій об'єктивним чином завдяки їх підсвідомій природі [5]. **Наукові статті та роботи на підтвердження вищезазначених наукових положень:**

1.Cacioppo J.T., Tassinary L.G., Berntson G., editors. Handbook of Psychophysiology. Cambridge University Press; Cambridge, UK: 2001. doi: https://doi.org/10.1017/CBO9780511546396

2.Egger M., Ley M., Hanke S. Emotion Recognition from Physiological Signal Analysis: A Review. Electron. Notes Theor. Comput. Sci. 2019;343:35–55. doi: https://doi.org/10.1016/j.entcs.2019.04.009

3.Boucsein W. Electrodermal Activity. 2nd ed. Springer Science + Business Media; Berlin, Germany: 2012. doi: https://doi.org/10.1016/B978-012373947-6.00139-2

4.Posada-Quintero H.F., Chon K.H. Innovations in Electrodermal Activity Data Collection and Signal Processing: A Systematic Review. Sensors. 2020;20:479. doi: https://doi.org/10.3390/s20020479

5.Dawson M.E., Schell A.M., Filion D.L. The Electrodermal System. In: Cacioppo J.T., Tassinary L.G., Berntson G.G., editors. Handbook of Psychophysiology. 4th ed. Cambridge University Press; Cambridge, UK: 2016. pp. 217–243 doi: https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2012.01.002

Наукова точність діагностики ЕДА та проведені ключові досліження в XX-XXI столітті. Перші дослідження щодо точності діагностики ЕДА були проведені 1960 роках науковцем німцем Тракселем (Werner Traxel. 1960. Die Möglichkeit einer objektiven Messung der Stärke von Gefühlen. Psychologische Forschung 26 (1960), 75–90.), які показали, що сила емоцій пов'язана з амплітудою (інтенсивністю) кожно-гальванічної реакції та має кореляційну точність 0,94 відсотка. В подальшому було проведено також багато підтверджуючих повторних наукових досліджень, останні в 2022 та 2024 роках. **Експериментальні дослідження, які були проведені Ashutosh Singh, Amit Kumar, Khushdeep Singh & Santosh Kumar та представлені на Міжнародних семінарах та змагання ICPR 2024, що відбулися в рамках 27-ї Міжнародної конференції з розпізнавання образів, ICPR 2024, яка відбулася в Колкаті, Індія, з 1 по 5 грудня 2024 року, засвідчили,** що точність виявлення за допомогою діагностики електро-дермальної активності стану стресу у людини , яку вивели шляхом використання шести загальнодоступних методів діагностики стресу на основі EDA: VerBIO, UTD, WESAD, SWELL-KW, MSD Nurses та DriveDB становить 95% та на 90% дозволяє діагностувати діагноз F43 МКБ-10 на стадії раннього виявлення гострого або важкого стресу у людини (Джерело: Ashutosh Singh, Amit Kumar, Khushdeep Singh & Santosh Kumar "A Deep Learning Approach for Early Stress Detection Using Electrodermal Activity Through Wearable Devices", pp 49–66 (2024) - https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-87657-8_4?fromPaywallRec=true).

Дослідження Rahma, Osmalina Nur; Putra, Alfian Pramudita; Rahmatillah, Akif; Putri, Yang Sa'ada Kamila Ariyansah; Fajriaty, Nuzula Dwi; Ain, Khusnul; Chai, Rifai, які були опубліковані в 2022 році показали, що проведене дослідниками дослідження в рамках трьох сеансів з використанням тесту Струпа зі зростаючим рівнем стресу у виборці

з 18 людей, які прийняли участь у дослідженні, в рамках якого треба було учасникам приховати 50 шарів мало високу точність класифікації рівня стресу, яка становила 95,56% з використанням безперервного деконволюційного аналізу (CDA) та 94,45% за допомогою опуклого оптимізаційного підходу до оцінки в дослідженні електродермальної активності (cvxEDA) відповідно (Джерело: Рахма, О.Н. та ін.: Електродермальна активність для вимірювання рівня когнітивного та емоційного стресу. J. Med. Signals Sensors 12 (2), 155–162 (2022) - https://journals.lww.com/jmss/fulltext/2022/12020/electrodermal_activity_for_measuring_cognitive_and.9.aspx).

При конструюванні сенсорно-звукового детектора торгової марки «DPulse» було проведено 215 лабораторних випробувань з відомим та невідомим рішенням, які засвідчили точність діагностики зачущих (важливих) тем під час бесіди з респондентом, які приховувалися за умовами лабораторного дослідження на рівні 0,94 відсотка, підтвердивши точність даного методу, який досліджувався іншими науковцями у світі. 6 відсотків осіб, були не здатні прийняти участь у дослідженні через різні причини психологічного та фізичного характеру: реактивний емоційний стан з ізних причин, нестабільність фізичного стану організму через різні хвороби, можливі психічні порушення. Низькі показники розвитку соціального інтелекту та не розвинутість навичок комунікації на результати дослідження не впливали. В якості значущих (важливих) тем обиралися прості абстрактні числа від 2 до 9 та словені стимули - різнокольорові слова з тесту Струпа. Детальний опис проведених лабораторних досліджень та створений перелік з відомим та невідомим рішенням лабораторних вправ, буде наведений в окремій публікації.

Технічний паспорт сенсорно-звукового детектора електро-дермальної активності «DPulse»

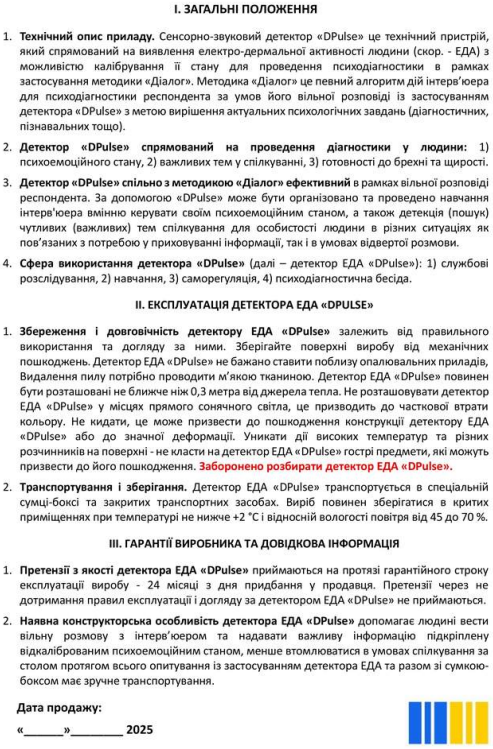

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. **Технічний опис приладу.** Сенсорно-звуковий детектор «DPulse» це технічний пристрій, який спрямований на виявлення електро-дермальної активності людини (скор. - ЕДА) з можливістю калібрування її стану для проведення психодіагностики в рамках застосування методики «Діалог». Методика «Діалог» це певний алгоритм дій інтерв'юера для психодіагностики респондента за умов його вільної розповіді із застосуванням детектора «DPulse» з метою вирішення актуальних психологічних завдань (діагностичних, пізнавальних тощо).
2. **Детектор «DPulse» спрямований на проведення діагностики у людини:** 1) психоемоційного стану, 2) важливих тем у спілкуванні, 3) готовності до брехні та щирості.
3. **Детектор «DPulse» спільно з методикою «Діалог» ефективний** в рамках вільної розповіді респондента. За допомогою «DPulse» може бути організовано та проведено навчання інтерв'юера вмінню керувати своїм психоемоційним станом, а також детекція (пошук) чутливих (важливих) тем спілкування для особистості людини в різних ситуаціях як пов'язаних з потребою у приховуванні інформації, так і в умовах відвертої розмови.
4. **Сфера використання детектора «DPulse»** (далі – детектор ЕДА «DPulse»): 1) службові розслідування, 2) навчання, 3) саморегуляція, 4) психодіагностична бесіда.

II. ЕКСПЛУАТАЦІЯ ДЕТЕКТОРА ЕДА «DPULSE»

1. **Збереження і довговічність детектору ЕДА «DPulse»** залежить від правильного використання та догляду за ними. Зберігайте поверхні виробу від механічних пошкоджень. Детектор ЕДА «DPulse» не бажано ставити поблизу опалювальних приладів, Видалення пилу потрібно проводити м'якою тканиною. Детектор ЕДА «DPulse» повинен бути розташовані не ближче ніж 0,3 метра від джерела тепла. Не розташовувати детектор ЕДА «DPulse» у місцях прямого сонячного світла, це призводить до часткової втрати кольору. Не кидати, це може призвести до пошкодження конструкції детектору ЕДА «DPulse» або до значної деформації. Уникати дії високих температур та різних розчинників на поверхні - не класти на детектор ЕДА «DPulse» гострі предмети, які можуть призвести до його пошкодження. **Заборонено розбирати детектор ЕДА «DPulse».**
2. **Транспортування і зберігання.** Детектор ЕДА «DPulse» транспортується в спеціальній сумці-боксі та закритих транспортних засобах. Виріб повинен зберігатися в критих приміщеннях при температурі не нижче +2 °С і відносній вологості повітря від 45 до 70 %.

III. ГАРАНТІЇ ВИРОБНИКА ТА ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ

1. **Претензії з якості детектора ЕДА «DPulse»** приймаються на протязі гарантійного строку експлуатації виробу - 24 місяці з дня придбання у продавця. Претензії через не дотримання правил експлуатації і догляду за детектором ЕДА «DPulse» не приймаються.
2. **Наявна конструкторська особливість детектора ЕДА «DPulse»** допомагає людині вести вільну розмову з інтерв'юером та надавати важливу інформацію підкріплену відкаліброваним психоемоційним станом, менше втомлюватися в умовах спілкування за столом протягом всього опитування із застосуванням детектора ЕДА та разом зі сумкою-боксом має зручне транспортування.

Дата продажу:
«_____»_____ 2025

Реєстр громадян України, які пройшли навчання в межах короткострокового курсу підвищення кваліфікації в обсязі 16 академічних годин (0,53 кредиту ЄКТС) по проведенню опитування із застосуванням детектора електро-дермальної активності "DPulse" та використання методики "Діалог" для виявлення значущої (важливої) для респондента інформації під час службових розслідувань, навчання студентів, розвитку навичок саморегуляції, проведення психодіагностичних бесід, досліджень на поліграфі, виконання судових експертиз.

1. Андросович Ксенія Анатоліївна (м. Київ)
2. Заліток Людмила Михайлівна (м. Київ)
3. Кононенко Сергій Валерійович (м. Київ)
4. Щаслива Лілія Анатоліївна (м. Київ)
5. Карпенко Оксана Олександрівна (м. Київ)
6. Карпенко Ірина Олексіївна (м. Київ)
7. Келип Світлана Вікторівна (м. Київ)
8. Кубах Олена Віталіївна (м. Бровари, Київська область)

Зразок сертифіката про проходження навчання роботи на детекторі електро-дермальної активності "DPulse" та використання методики "Діалог" для виявлення значущої (важливої) для респондента інформації.

DPulse

СЕРТИФІКАТ

про проходження короткострокового підвищення кваліфікації

Виданий **Андросович Ксенії Анатоліївні**, що він(вона) **27 серпня 2025** року пройшов(ла) короткостроковий курс підвищення кваліфікації в обсязі **16 академічних годин** (0,53 кредиту ЄКТС) по проведенню опитування із застосуванням детектора електро-дермальної активності **"DPULSE"** та використання методики **"Діалог"** для виявлення значущої (важливої) для респондента інформації під час службових розслідувань, навчання студентів, розвитку навичок саморегуляції, проведення психодіагностичних бесід, досліджень на поліграфі, виконання судових експертиз.

27.08.2025, м. Київ

Розробник та автор методики "Діалог", детектора електро-дермальної активності "DPulse" кандидат психологічних наук, доцент, судовий експерт, фізична особа підприємець Назаров О.А.

References

1. Nazarov O. A. Sensorno-zvukovyi detektor elektro-dermalnoi aktyvnosti "DPulse" ta metodyka "Dialoh" dlia vyiavlennia znachushchoi dlia respondenta informatsii pid chas sluzhbovykh rozsliduvan, navchannia studentiv, rozvytku navychok samorehuliatsii, besid z psykholohom [The DPulse Sensory-Acoustic Electrodermal Activity Detector and the Dialogue Technique for Identifying Information Significant to the Respondent in Internal Investigations, Student Training, Development of Self-Regulation Skills and Conversations with a Psychologist]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2025. Vol. 10, No. 5 (59). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.3.2025.06. URL: https://expertize-journal.org.ua/ustatkuvannya-dlya-psikhologa/16526-sensorno-zvukovij-detektor-elektro-dermalnoji-aktivnosti-skor-eda-dpulse-ta-metodika-dialog-dlya-viyavlennya-znachushchoji-vazhlivoji-dlya-respondenta-informatsiji-pid-chas-sluzhbovikh-rozsliduvan-navchannya-studentiv-rozvitku-navichok-samoregulyatsiji-provedennya-psikhodiagnostichnikh-besid-doslidzhen-na-poligrafi-vikonannya-sudovikh-ekspertiz (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].

1.4. СУДОВА ПРАКТИКА

СПІВПРАЦЯ ЗАРАДИ РОЗВИТКУ ПРАВОСУДДЯ: ПІДПИСАНО МЕМОРАНДУМ МІЖ ДНІПРОПЕТРОВСЬКИМ ОКРУЖНИМ АДМІНІСТРАТИВНИМ СУДОМ І ННЦ «ІНСТИТУТ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ІМЕНІ ЗАСЛУЖЕНОГО ПРОФЕСОРА М.С. БОКАРІУСА»[1]

Дніпропетровський окружний адміністративний суд

Реферат. Дніпропетровський окружний адміністративний суд, який продовжує розширювати коло партнерів у науковій спільноті, повідомив про підписання меморандуму про співпрацю з Національним науковим центром «Інститут судових експертиз імені Заслуженого професора М. С. Бокаріуса». Документ укладено під час робочої зустрічі в ННЦ ІСЕ, до якої долучилися також представники Харківського окружного адміністративного суду, Третього апеляційного адміністративного суду та Господарського суду Харківської області. Того дня керівники установ (виконувачка обов'язків директора ННЦ ІСЕ Анастасія Купріянова, голова Дніпропетровського окружного адміністративного суду Володимир Горбалінський і голова Третього апеляційного адміністративного суду Анатолій Коршун) підписали два меморандуми: між ННЦ ІСЕ та Дніпропетровським окружним адміністративним судом і між ННЦ ІСЕ та Третім апеляційним адміністративним судом. Метою співпраці визначено проведення спільних наукових досліджень і проєктів, обмін досвідом та актуальною інформацією про новітні досягнення й світові практики у сфері судової експертизи. Передбачено, що співробітники інституту працюватимуть у науково-практичному хабі «Верховенство права», створеному на базі Дніпропетровського окружного адміністративного суду. За задумом сторін, це має об'єднати зусилля науковців і суддів у формуванні сучасних підходів до правничої освіти, підвищенні рівня наукової культури та розвитку професійної спільноти. Суд розглядає підписання меморандумів як ще один крок до зміцнення партнерства між судовими установами та науковими інституціями, спрямованого на підвищення якості судочинства й утвердження засад верховенства права. Повідомлення оприлюднено 20 жовтня 2025 року на вебсайті суду й на порталі «Судова влада України». Для судово-експертної спільноти матеріал фіксує інституційну форму взаємодії державної експертної установи з адміністративними та господарським судами поза межами конкретних проваджень: спільні дослідження, обмін досвідом і участь науковців-експертів у фаховій комунікації із суддями.

Ключові слова: меморандум про співпрацю, ННЦ «Інститут судових експертиз імені Заслуженого професора М. С. Бокаріуса», Дніпропетровський окружний адміністративний суд, Третій апеляційний адміністративний суд, судова експертиза, спільні наукові дослідження, хаб «Верховенство права», взаємодія судів і науки.

Cooperation for the Development of Justice: Memorandum Signed Between the Dnipropetrovsk District Administrative Court and the National Scientific Center "Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute"

Dnipropetrovskyi okruzhnyi administratyvnyi sud.

Abstract. The Dnipropetrovsk District Administrative Court, which has been expanding its partnerships with the academic community, reports in this press release on memoranda of cooperation signed during a working meeting at the National Scientific Center “Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute”. Representatives of the Kharkiv District Administrative Court, the Third Administrative Court of Appeal and the Commercial Court of Kharkiv Region also attended. Two memoranda were signed by Anastasiia Kupriianova, acting director of the Institute, Volodymyr Horbalinskyi, president of the Dnipropetrovsk District Administrative Court, and Anatolii Korshun, president of the Third Administrative Court of Appeal: one between the Institute and the Dnipropetrovsk court and one between the Institute and the Third Administrative Court of Appeal. The stated purposes are joint research and projects and the exchange of experience and current information on recent advances and international practice in forensic science. Institute staff will take part in the Rule of Law research and practice hub established at the Dnipropetrovsk District Administrative Court, which is intended to bring scholars and judges together to develop modern approaches to legal education, raise research culture and support the professional community. The court presents the agreements as a step towards stronger partnership between courts and academic institutions in the interest of the quality of justice and the rule of law. The release was published on 20 October 2025 on the court's website and the Judiciary of Ukraine portal. For forensic experts, it documents an institutional model of cooperation between a state forensic institution and courts beyond individual cases.

Keywords: memorandum of cooperation, forensic science institute, administrative courts, forensic examination, joint research, Rule of Law hub, cooperation between courts and science.

Першоджерело: *Дніпропетровський окружний адміністративний суд. Співпраця заради розвитку правосуддя: підписано Меморандум між Дніпропетровським окружним адміністративним судом і ННЦ «Інститут судових експертиз імені Заслуженого професора М.С. Бокаріуса». Судова влада України. Реферат оприлюднено в журналі 20.10.2025.*

References

1. Dnipropetrovskyi okruzhnyi administratyvnyi sud. Spivpratsia zarady rozvytku pravosuddia: pidpysano Memorandum mizh Dnipropetrovskym okruzhnym administratyvnym sudom i NNTS "Instytut sudovykh ekspertyz imeni Zasluzhenoho profesora M.S. Bokariusa" [Cooperation for the Development of Justice: Memorandum Signed Between the Dnipropetrovsk District Administrative Court and the National Scientific Center "Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute"] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2025. Vol. 10, No. 5 (59). URL: https://expertize-journal.org.ua/zovnishni-novyny/16652-spivpracya-zaradi-rozvitku-pravosuddya-pidpisano-memorandum-mizh-dnipropetrovskim-okruzhnim-administrativnim-sudom-i-nnc-institut-sudovih-ekspertiz-imeni-zasluzhenogo-profesora-m-s-bokariusa (onovlena versiia vid 20.10.2025). [in Ukrainian].

1.5. РЕЦЕНЗІЇ ТА НОВІ ВИДАННЯ

НАУКОВІСТЬ EYEDETECT[1]

Назаров О. А.

DOI: 10.53672/ej.1.2025.03[1] Check for updates

Реферат. Реферативні матеріали, перекладені Назаровим О. А., знайомлять українського читача з науковим підґрунтям окуломоторного тесту на виявлення обману (Oculomotor Deception Test, ODT), який із 2014 року комерціалізовано під назвою EyeDetect. За перекладеними матеріалами, д-р Джон Кірчер, головний науковий співробітник компанії Converus Inc., разом із колегами та незалежними дослідниками підготував 21 публікацію про цю технологію; її розроблення розпочато у 2002 році, а наукові публікації в США простежено з 2009 року. Найдокладніше подано результати двох перших праць: Webb, Hacker, Osher, Cook, Woltz, Kristjansson і Kircher (2009) про рухи очей і розмір зіниць як ознаки обману під час заповнення комп'ютерних анкет та Webb, Honts, Kircher, Bernhardt і Cook (2009) про ефективність діаметра зіниці в тесті з питаннями порівняння ймовірної брехні. Автори цих досліджень дійшли висновку, що діаметр зіниці й поведінка під час читання є діагностичними ознаками обману, вимірювання ODT можуть доповнювати поліграф або самооцінку чи бути їм альтернативою, а діаметр зіниці як значущий предиктор обману здатен замінити традиційне вимірювання відносного артеріального тиску. Окремо систематизовано формати тестів EyeDetect: багатотемні тести питань порівняння (3R–4R MCT, аудіоверсія AMCT для осіб зі слабким зором, Hybrid MCT для EyeDetect+ 2.0; історичний формат RCT замінено на MCT), однотемні тести керованої брехні (DLC, DLC 2, Hybrid DLC), а також тести V3R і V4R мобільного застосунку VerifEye для виявлення прихованої інформації. Пояснено можливі рішення поліграфолога: «когнітивне навантаження на приховування виявлено» (Not Credible, Deceptive), «не виявлено» (Credible, Truthful) і Not Credible, Random Responses, що може вказувати на протидію тестуванню; українські формулювання адаптовано до вітчизняної системи психологічних знань. Матеріали корисні поліграфологам, судовим експертам і юристам, які оцінюють наукову обґрунтованість інструментальних методів виявлення приховуваної інформації; журнал також забезпечив резервний доступ до англомовного оригіналу.

Ключові слова: EyeDetect, окуломоторний тест на виявлення обману, діаметр зіниці, поліграф, Converus Inc, виявлення обману, тест питань порівняння, тест керованої брехні, VerifEye, протидія тестуванню.

The Scientific Basis of EyeDetect

Nazarov O. A.

Abstract. The oculomotor deception test (ODT), marketed since 2014 as EyeDetect, is discussed as a supplement or alternative to conventional polygraph examination. This referative translation by Nazarov O. A. summarises materials stating that Dr John Kircher, chief scientist at Converus Inc., together with colleagues and independent researchers, has produced 21 publications on ODT; the technology dates back to 2002, and the published research line in the United States begins in 2009. The translation focuses on two early studies: Webb, Hacker, Osher, Cook, Woltz, Kristjansson and Kircher (2009) on eye movements and pupil size in computer-administered questionnaires, and Webb, Honts,

Kircher, Bernhardt and Cook (2009) on pupil diameter in a probable-lie comparison question test. Their findings indicate that pupil diameter and reading behaviour are diagnostic of deception, that ODT measures may complement or replace the polygraph or self-report, and that pupil diameter could substitute for the relative blood pressure channel. The paper also classifies EyeDetect test formats: multi-issue comparison tests (3R–4R MCT, an audio version for visually impaired examinees, Hybrid MCT for EyeDetect+ 2.0, the older RCT format being retired), single-issue directed-lie comparison tests (DLC, DLC 2, Hybrid DLC) and the V3R and V4R tests of the VerifEye mobile application. Possible outcomes are explained, including a Random Responses result that may indicate countermeasures, with Ukrainian wording adapted to domestic psychological terminology. The material is useful for polygraph examiners, forensic experts and lawyers assessing the scientific grounding of instrumental deception detection.

Keywords: EyeDetect, oculomotor deception test, pupil diameter, deception detection, polygraph, Converus, comparison question test, directed-lie comparison test, VerifEye, countermeasures.

Реферат оприлюднено на сайті 08.11.2025; у номері — 08.11.2025; DOI: ***10.53672/ej.1.2025.03***[1]*. Відомості про першу публікацію уточнюються редакцією.*

References

1. Nazarov O. A. Naukovist EyeDetect [The Scientific Basis of EyeDetect] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2025. Vol. 10, No. 5 (59). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2025.03. URL: https://expertize-journal.org.ua/books/16771-naukovist-eyedetect (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ

За ухилення від виконання обов`язків по вихованню дитини судом ухвалено рішення про позбавлення батьківських прав[1]

18.09.2025

Короткий зміст. Миронівський районний суд Київської області задовольнив позов 16-річного сина про позбавлення його матері батьківських прав. Суд установив, що мати самоусунулася від виховання та утримання дитини, не піклувалася про її здоров'я, фізичний розвиток, духовний і моральний стан та свідомо нехтувала батьківськими обов'язками. Рішення ухвалено, як зазначає суд, з огляду на якнайкращі інтереси неповнолітнього і для захисту його прав. Особливість справи в тому, що з позовом звернулася сама дитина. Наведено посилання на повний текст рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

26 вересня 2025 року в Києві відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Правосуддя, дружнє до дитини, постраждалої від насильства: актуальні питання судової психологічної експертизи»[2]

27.09.2025

Короткий зміст. 26 вересня 2025 року ННЦ «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» за сприяння Мін'юсту, проєкту ЄС «Pravo-Justice», ЮНІСЕФ і Першого всеукраїнського клубу ЮНЕСКО провів у Києві міжнародну конференцію «Правосуддя, дружнє до дитини, постраждалої від насильства: актуальні питання судової психологічної експертизи», яка зібрала понад 120 учасників. Обговорено польський досвід, комплексні експертизи в кримінальних провадженнях, депортацію дітей, поєднання психологічних і криміналістичних знань. С. Л. Бабич порушила питання дистанційних судово-психологічних експертиз, яких в Україні поки не проводять.

Судді ККС ВС роз’яснили підходи щодо скороченого провадження, угод та допустимості доказів[3]

01.10.2025

Короткий зміст. На форумі з кримінального права та процесу імені Й. Л. Бронза, організованому Радою адвокатів Одеської області, виступили судді ККС ВС Сергій Фомін і Олександра Яновська. С. Фомін розглянув оскарження вироків, ухвалених за ч. 3 ст. 349 КПК і на підставі угод, з посиланням на постанови у справах № 444/870/22, 202/13244/23 і 675/1502/24. О. Яновська говорила про конфіскацію майна, не передбачену угодою, «очевидну недопустимість» доказів за ст. 87 КПК, пасивність захисту та обов'язкову участь адвоката в діях, що залежать від волі обвинуваченого.

Судова практика. Відмовлено у виконанні рішенні іноземного суду стосовно визначення місця проживання дитини з батьком[4]

07.10.2025

Короткий зміст. Приморський районний суд м. Одеси відмовив іноземцеві у визнанні та виконанні рішення іноземного суду про доручення йому батьківських прав і визначення місця проживання дитини з батьком (справа № 522/9011/25). Суд спирався на рішення ЄСПЛ у справі M.P. and Others v. Greece (№ 2068/24) від 9 вересня 2025 року і процесуальні вимоги ст. 8 Конвенції: заслухав думку дитини та оцінив «серйозний ризик» психологічної шкоди від примусової передачі до іншої країни за ст. 13 Гаазької конвенції. Виконання рішення визнано таким, що суперечить інтересам дитини.

Зґвалтування малолітньої дитини: Чоловіка засуджено до довічного позбавлення волі[5]

10.10.2025

Короткий зміст. Колегія суддів Київського районного суду м. Харкова в закритому засіданні розглянула провадження щодо чоловіка, обвинуваченого за ч. 2 ст. 156 (розбещення неповнолітніх), ч. 3 ст. 153 (сексуальне насильство), ч. 4 і 6 ст. 152 (зґвалтування) КК України; за назвою повідомлення, потерпілою є малолітня дитина. Вироком від 10 жовтня 2025 року його засуджено до довічного позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з навчанням і вихованням дітей, чи займатися педагогічною чи виховною діяльністю строком на 3 роки.

25 жовтня 2025 Вебінар відомого польського поліграфолога: "Практика досліджень на поліграфі в кримінальних справах в Польщі: техніка формування питань порівняння керованої та ймовірної брехні по злочинах, умови не проведення тестувань, сучасна протидія"[6]

20.10.2025

Короткий зміст. 25 жовтня 2025 року о 20:00 за київським часом представник ISOPE в Україні канд. психол. наук, доцент Олег Назаров організовує вебінар підвищення кваліфікації для судових експертів-психологів і поліграфологів. Його проведе польська судова експертка-поліграфолог і почеркознавиця Agata Jastrzab. Теми: поліграфні (варіографічні) дослідження в кримінальних справах Польщі, формулювання питань порівняння, випадки, коли тестування неможливе, сучасні способи протидії. Наведено історичну довідку за Я. Відацьким: перше поліграфне обстеження в польській кримінальній справі провів П. Горошовський 27 червня 1963 року.

References

1. Za ukhylennia vid vykonannia oboviazkiv po vykhovanniu dytyny sudom ukhvaleno rishennia pro pozbavlennia batkivskykh prav [The Court Ruled to Deprive a Parent of Parental Rights for Evading Child-Rearing Duties]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2025. 18 veres. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/16377-za-uhilennya-vid-vikonannya-obov-yazkiv-po-vihovannyu-ditini-sudom-uhvaleno-rishennya-pro-pozbavlennya-batkivskih-prav (onovlena versiia vid 18.09.2025). [in Ukrainian].

2. 26 veresnia 2025 roku v Kyievi vidbulasia Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia "Pravosuddia, druzhnie do dytyny, postrazhdaloi vid nasylstva: aktualni pytannia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy" [On 26 September 2025, the International Scientific and Practical Conference "Child-Friendly Justice for a Child Affected by Violence: Topical Issues of Forensic Psychological Examination" Was Held in Kyiv]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2025. 27 veres. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/16447-26-veresnya-2025-roku-v-kievi-vidbulasya-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-pravosuddya-druzhne-do-ditini-postrazhdaloji-vid-nasilstva-aktualni-pitannya-sudovoji-psikhologichnoji-ekspertizi (onovlena versiia vid 27.09.2025). [in Ukrainian].

3. Suddi KKS VS roziasnyly pidkhody shchodo skorochenoho provadzhennia, uhod ta dopustymosti dokaziv [Judges of the Criminal Cassation Court of the Supreme Court Explained Approaches to Summary Proceedings, Agreements and Admissibility of Evidence]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2025. 1 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/16483-suddi-kks-vs-roz-yasnili-pidhodi-shodo-skorochenogo-provadzhennya-ugod-ta-dopustimosti-dokaziv (onovlena versiia vid 01.10.2025). [in Ukrainian].

4. Sudova praktyka. Vidmovleno u vykonanni rishenni inozemnoho sudu stosovno vyznachennia mistsia prozhyvannia dytyny z batkom [Case Law. Enforcement of a Foreign Court Decision on Determining a Child's Place of Residence with the Father Was Refused]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2025. 7 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/16540-sudova-praktika-vidmovleno-u-vikonanni-rishenni-inozemnogo-sudu-stosovno-viznachennya-miscya-prozhivannya-ditini-z-batkom (onovlena versiia vid 07.10.2025). [in Ukrainian].

5. Zgvaltuvannia malolitnoi dytyny: Cholovika zasudzheno do dovichnoho pozbavlennia voli [Rape of a Young Child: A Man Sentenced to Life Imprisonment]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2025. 10 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/16574-zgvaltuvannya-malolitnoyi-ditini-cholovika-zasudzheno-do-dovichnogo-pozbavlennya-voli (onovlena versiia vid 10.10.2025). [in Ukrainian].

6. 25 zhovtnia 2025 Vebinar vidomoho polskoho polihrafoloha: "Praktyka doslidzhen na polihrafi v kryminalnykh spravakh v Polshchi: tekhnika formuvannia pytan porivniannia kerovanoi ta ymovirnoi brekhni po zlochynakh, umovy ne provedennia testuvan, suchasna protydiia" [25 October 2025: Webinar by a Well-Known Polish Polygraph Examiner, "Practice of Polygraph Examinations in Criminal Cases in Poland: Techniques for Formulating Directed-Lie and Probable-Lie Comparison Questions by Crime, Conditions for Not Testing, Modern Countermeasures"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2025. 20 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/16649-25-zhovtnya-2025-roku-o-20-00-vidbudetsya-vebinar-vidomogo-polskogo-sudovogo-eksperta-poligrafologa-agati-yastrzhab-na-temu-osoblivosti-poligrafologichnikh-doslidzhen-v-polshchi-v-kriminalnikh-spravakh-ta-rozkritti-zlochiniv-praktika-formuvannya-pitan-porivnyannya-kerovanoji-brekhni-ta-jmovirnoji-brekhni-vipadkiv-ne-provedenya-testuvan-suchasna-protidiya-testuvannyu (onovlena versiia vid 21.10.2025). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ

VerifEye: виявлення прихованої інформації за допомогою мобільного телефону

В Україні розпочато впровадження в судово-експертну діяльність сучасної версії мобільного додатка VerifEye (ВеріфАй) — технології виявлення прихованої інформації за допомогою звичайного мобільного телефону, що відповідає певним технічним умовам.

VerifEye — перший у світі мобільний додаток для виявлення та перевірки прихованої інформації за допомогою мобільного телефону. Його розробила міжнародна американська компанія Converus Inc., яка створила й сучасний поліграф EyeDetect [1].

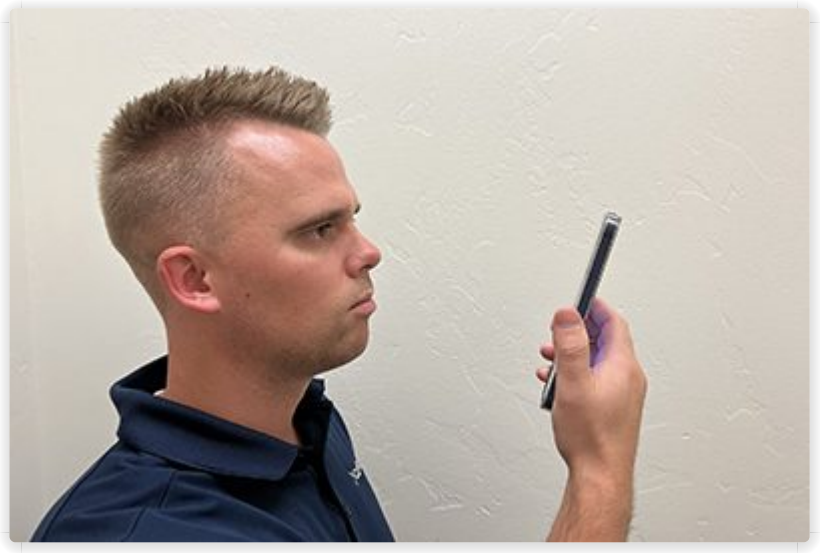

Тестування за допомогою мобільного додатка VerifEye [1]

Впровадження здійснює кандидат психологічних наук, доцент, судовий експерт Олег Назаров — науковий партнер технології EyeDetect в Україні у 2019–2020 роках — у співпраці з Converus Inc. Тестування можна проводити дистанційно, контролюючи його через мобільний телефон [1].

References

1. VerifEye: mobilnyi dodatok tekhnolohii vyiavlennia prykhovanoi informatsii (obmanu) VerifEye (VerifAi) z vykorystanniam zvychainoho mobilnoho telefonu [VerifEye: A Mobile Application of the Technology for Detecting Concealed Information (Deception) Using an Ordinary Mobile Phone]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2025. 29 veres. URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-napryami-spetsobladnannya/16462-verifeye-mobilnij-dodatok-tekhnologiji-viyavlennya-obmanu-verifeye-verifaj-z-vikoristannyam-zvichajnogo-mobilnogo-telefonu (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у вересні–жовтні 2025 р. — у період виходу цього номера[26]:

№	Запит	Індекс
1	судово медична експертиза	100
2	судово-медична експертиза	89
3	психологічна експертиза	84
4	психофізіологічна експертиза	73
5	лінгвістична експертиза	48
6	експертиза проектної документації	35

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює. Найшвидше зростали запити: «психологічна експертиза» (+130 %), «психофізіологічна експертиза» (+40 %).

У ЖУРНАЛІ

Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	*Назаров О. А.* Сенсорно-звуковий детектор електро-дермальної активності "DPulse" та методика "Діалог" для виявлення значущої для респондента інформації під час службових розслідувань, навчання студентів, розвитку навичок саморегуляції, бесід з психологом	1 346
2	25 жовтня 2025 Вебінар відомого польського поліграфолога: "Практика досліджень на поліграфі в кримінальних справах в Польщі: техніка формування питань порівняння керованої та ймовірної брехні по злочинах, умови не проведення тестувань, сучасна протидія"	1 224
3	VerifEye: виявлення прихованої інформації за допомогою мобільного телефону	830
4	26 вересня 2025 року в Києві відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Правосуддя, дружнє до дитини, постраждалої від насильства: актуальні питання судової психологічної експертизи»	817
5	*Назаров О. А.* Науковість EyeDetect	812

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[27].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[28] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

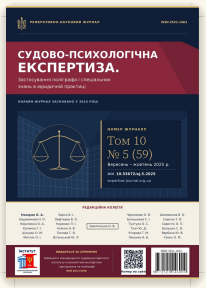

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2025. Т. 10, № 5 (59). 74 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.5.2025. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/19791-2025-5-64.

Номер оновлено 06.11.2026: замінено матеріал розділу 3.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (onovlena versiia vid 29.06.2022). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (onovlena versiia vid 09.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Spe-

cial Knowledge in Legal Practice]. 2025. Vol. 10, No. 5 (59). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.5.2025. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI). EBSCO Research Starters. URL: https://www.ebsco.com/research-starters/science/european-network-forensic-science-institutes-enfsi (data zvernennia: 04.11.2026).

8. HRMMU/OHCHR, "Ukraine: Protection of civilians in armed conflict — October 2025 update" (opubl. 12.11.2025). URL: https://ukraine.ohchr.org/sites/default/files/2025-11/Ukraine%20-%20protection%20of%20civilians%20in%20armed%20conflict%20%28October%20%202025%29_ENG_0.pdf (data zvernennia: 04.11.2026).

9. Over 180,000 War Crimes Registered in Ukraine — Office of the Prosecutor General. Media Center Ukraine. 2025. 18 Sept. URL: https://mediacenter.org.ua/over-180-000-war-crimes-registered-in-ukraine-office-of-the-prosecutor-general/ (data zvernennia: 08.11.2026).

10. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. World Bank : press release. 2025. 25 Feb. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released (data zvernennia: 08.11.2026).

11. Vidkryto novi katehorii zaiav u Reiestri zbytkiv dlia Ukrainy [New Claim Categories Opened in the Register of Damage for Ukraine]. Upovnovazhenyi Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny : ofitsiinyi vebsait. 2025. 23 veres. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/vidkrito-novi-kategoriyi-zayav-u-reyestri-zbitkiv-dlya-ukrayini (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

12. Komitet ministriv RYe skhvalyv stvorennia Mizhnarodnoi komisii z rozghliadu pretenzii Ukrainy do Rosii [The Committee of Ministers of the Council of Europe Approved the Establishment of the International Claims Commission for Ukraine]. Yevropeiska pravda. 2025. 22 zhovt. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/10/22/7223086/ (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

13. DSNS Ukrainy. Dym nad Budynkom uriadu v Kyievi pislia rosiiskoi ataky v nich na 7 veresnia 2025 r [Smoke over the Government Building in Kyiv After a Russian Attack on the Night of 7 September 2025] : fotohrafiia (litsenziia CC BY 4.0). Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Government_Building_in_Kyiv_after_Russian_attack,_2025-09-07_(05).jpg (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

14. DSNS Ukrainy. Sumske vyshche profesiine uchylyshche budivnytstva i dyzainu pislia dvokh udariv rosiiskykh droniv u nich na 11 veresnia 2025 r [Sumy Higher Professional School of Civil Engineering and Design After Two Russian Drone Strikes on the Night of 11 September 2025] : fotohrafiia (litsenziia CC BY 4.0). Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sumy_Higher_Profession-

al_School_of_Civil_Engineering_and_Design_after_Russian_attack,_2025-09-11_(01).webp (data zvernennia: 09.11.2026). [in Ukrainian].

15. Chotyry roky pravosuddia v umovakh viiny — chernihivska suddia Liubov Kharechko bula rozstriliana rosiiskymy viiskovymy [Four Years of Justice in Wartime: Chernihiv Judge Liubov Kharechko Was Shot Dead by Russian Soldiers]. Rada suddiv Ukrainy : ofitsiinyi vebsait. 2026. 24 liut. URL: https://rsu.gov.ua/ua/news/cotiri-roki-pravosudda-v-umovah-vijni-cernigivska-sudda-lubov-harecko-bula-rozstrilana-rosijskimi-vijskovimi (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

16. Vytiah z protokolu zahalnykh zboriv suddiv Chernihivskoho apeliatsiinoho sudu vid 08 zhovtnia 2018 roku [Extract from the Minutes of the General Meeting of Judges of the Chernihiv Court of Appeal of 8 October 2018]. Chernihivskyi apeliatsiinyi sud : ofitsiinyi vebsait. URL: https://cna.court.gov.ua/sud4823/inshe/1/protokol08 (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

17. Obrano zastupnyka holovy sudu ta sekretariv sudovykh palat [Deputy Chief Judge and Secretaries of the Judicial Chambers Elected]. Chernihivskyi apeliatsiinyi sud : ofitsiinyi vebsait. 2021. 7 zhovt. URL: https://cna.court.gov.ua/sud4823/pres-centr/general/1191100/ (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

18. U Chernihivskomu AS zminyvsia holova [The Chief Judge of the Chernihiv Court of Appeal Has Changed]. Zakon i Biznes. 2024. 25 zhovt. URL: https://zib.com.ua/ua/163820.html (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

19. Uzahalnennia sudovoi praktyky [Generalisation of Case Law] / sekretar sudovoi palaty u tsyvilnykh spravakh L. K. Kharechko. Apeliatsiinyi sud Chernihivskoi oblasti : ofitsiinyi vebsait. 2018. 3 trav. URL: https://cna.court.gov.ua/sud2590/5864/477027/ (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

20. Suddiu z Chernihova vbyly pry sprobi evakuatsii [Judge from Chernihiv Killed While Trying to Evacuate]. Sudovyi reporter : vebsait. 2022. 4 berez. URL: https://sudreporter.org/suddyu-z-chernigova-vbyly-pry-sprobi-evakuacziyi/ (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

21. Kharechko L. K. Moi virshi — tse kryk dushi [My Poems Are the Cry of the Soul] : zbirnyk poezii / Liubov Kharechko. Chernihiv : [s. n.], 2026. 56 s. : il., fot. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2026.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/books/19828-kharechko-moi-virshi-tse-kryk-dushi (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

22. Spivchuttia [Condolences] : [u zviazku iz zahybelliu suddi Krasnohradskoho raionnoho sudu Kharkivskoi oblasti D. S. Konstantynova]. Sudova vlada Ukrainy : ofitsiinyi vebportal. 2022. 30 zhovt. URL: https://court.gov.ua/archive/1339620/ (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

23. Zakhyshchaiuchy Ukrainu, zahynuv holova Veselivskoho raionnoho sudu Zaporizkoi oblasti Anatolii Nahornyi [Anatolii Nahornyi, Head of the Vesele District Court of Zaporizhzhia Region, Killed Defending Ukraine]. Rada suddiv Ukrainy : ofitsiinyi vebsait. 2023. 26 lystop. URL: https://rsu.gov.ua/ua/news/zahisauci-ukrainu-zaginuv-golova-veselivskogo-rajonnogo-sudu-zaporizkoi-oblasti-anatolij-nagornij (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

24. Vyshcha rada pravosuddia vyslovliuie shchyre spivchuttia z pryvodu smerti suddi Verkhovnoho Sudu Leonida Loboika [The High Council of Justice Expresses Sincere Condolences on the Death of Supreme Court Judge Leonid Loboiko]. Vyshcha rada pravosuddia : ofitsiinyi vebsait. 2024. 28 veres. URL: https://hcj.gov.ua/news/vyshcha-rada-pravosuddya-vyslovlyuye-shchyre-spivchuttya-z-pryvodu-smerti-suddi-verhovnogo-sudu (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

25. Holova RSU — pro robotu sudiv pid chas viiny, konkurs do VKKS, spravy shchodo voiennykh zlochyniv ta suddiv na fronti [Head of the Council of Judges of Ukraine on the Work of Courts in Wartime, the Competition to the HQCJ, War Crimes Cases and Judges at the Front]. Sudova vlada Ukrainy : ofitsiinyi vebportal. 2023. 8 trav. URL: https://court.gov.ua/press/news/1419134 (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

26. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.09.2025–31.10.2025 [Google Trends: Search Term "ekspertyza", Ukraine, 01.09.2025–31.10.2025]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2025-09-01%202025-10-31&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0&hl=uk (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

27. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

28. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (onovlena versiia vid 28.10.2023). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Scilit (MDPI); Відкритий український індекс цитувань (OUCI, ДНТБ України); ICI World of Journals (Index Copernicus, паспорт журналу); Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN). Інші каталоги: ResearchBib.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2025. Том 10, № 5 (59)
вересень–жовтень 2025 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 74 с.

DOI 10.53672/ej.5.2025. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua